

HUIS VAN HET BOEK | MUSEUM MEERMANNNO

JAARVERSLAG 2018

Inhoudsopgave

	<u>Pagina</u>
Voorwoord	3
Hoofdstuk 1: Bestuursverslag	
1.1. Het exploitatieresultaat	4
1.2. De financiële positie	4
1.3. Inzichtelijke kwalitatieve beschrijving van de verrichte activiteiten in het afgelopen jaar en het al dan niet realiseren van de voorgenomen activiteiten	5
1.4. Zaken die nu en in de toekomst van invloed kunnen zijn op de continuïteit en het functioneren van de organisatie	13
1.5. Specifieke aandachtspunten beschikking	14
1.6. Samenstelling directie & Raad van Toezicht	14
1.7. De wijze waarop het bestuur toepassing heeft gegeven aan Governance Code Cultuur/ Code Culturele Diversiteit	15
1.8. Educatieve activiteiten, zie hoofdstuk 1.3.	15
1.9. Ondernemerschap/samenstelling eigen inkomsten en strategie bij tegenvallende resultaten	16
1.10. Reflectie op het planmatig beleid voor het beheer van de cultuurgooederen of verzamelingen	17
1.11. Reflectie op het MOIP huisvesting musea	18
1.12. Beschrijving van de voornaamste risico's en onzekerheden	18
Hoofdstuk 2: Prestatieverantwoording	
2.1. Activiteiten & bereik (model III)	20
Hoofdstuk 3: Jaarrekening 2018	
3.1. Inleiding	21
3.2. Samengevoegde balans (model I)	23
3.3. Samengevoegde categoriale exploitatierekening (model IIb)	24
3.4. Waarderingsgrondslagen	26
3.5. Toelichtingen op de balans	28
3.6. Niet in de balans opgenomen rechten en verplichtingen	36
3.7. Toelichting op de categoriale exploitatierekening	37
3.8. Samengevoegde categoriale en functionele exploitatie (model IIc)	49
3.9. Verwerkingsmethodes/verdeelsleutels	51
3.10. Berekening percentage eigen inkomsten	52
3.11. Prestatieverantwoording 2018	53
3.12. Ondertekening van het jaarverslag/jaarrekening	54
3.13. Overige gegevens: Controleverklaring van de accountant	55

Voorwoord

Het is met veel trots en plezier dat ik dit jaarverslag schrijf namens alle medewerkers van Huis van het boek | Museum Meermanno. We zijn weer een jaar verder in de uitvoering van ons recente activiteitenplan en de resultaten worden steeds zichtbaarder. Allereerst natuurlijk in onze naam, de goede lezer zal gezien hebben dat er in de eerste zin van dit voorwoord onze naam in andere volgorde staat. Hiermee zetten we de eerste stap op weg naar onze naamsverandering, verderop in dit jaarverslag gaan we hier uitgebreider op in.

Het jaar 2018 was voor het museum een zeer succesvol en spannend jaar, met mooie tentoonstellingen en andere activiteiten. Het museum ontving weer meer educatieve groepen en ook de 'gewone' bezoeker weet het museum steeds beter te vinden. Dit leidt tot een bezoekersaantal van maar liefst 25.779 bezoekers, waarmee 2018 een van de meest succesvolle jaren uit de geschiedenis van het museum is.

Het behalen van dit aantal was niet gemakkelijk. Het museum is klein, valt niet altijd op tussen het PR en marketinggeweld van anderen en het museum moet voor elke bezoeker strijden, maar mede dankzij de enorme inzet van de collega's is het gelukt om tot dit mooie aantal te komen. Een van de lessen van afgelopen jaar lijkt te zijn dat het museum naast de tentoonstellingen een uitgebreid randprogramma moet organiseren om op te vallen bij de potentiële bezoeker en de pers. Dit gaan we ook het komende jaar weer monitoren en mocht dit ook in 2019 het geval zijn dan zullen we deze wijze les zeker mee nemen in het nieuwe activiteitenplan.

Een terugblik op 2018 kan niet zonder stil te staan bij de tentoonstellingen. Allereerst was daar de tentoonstelling *Porno op papier, taboe en tolerantie door de eeuwen heen*. Deze tentoonstelling kon alleen maar tot stand komen door de intensieve betrokkenheid van onze partner de Koninklijke Bibliotheek. De samenwerking aan deze tentoonstelling was zeer intensief, zowel inhoudelijk als in de communicatie en ik kan hier alleen maar met veel plezier op terugkijken. Niet in het minst omdat het uiteindelijk resultaat van de mediabenedering werkelijk overweldigend was. De tentoonstelling was te zien op het NOS journaal, bij SBS6, de Telegraaf en uitgebreid in de Volkskrant. Kortom een ongelofelijk succes. Helaas vertaalde dit zich niet in bezoekerscijfers, die bleven steken rond de 9.000 bezoekers, een tegenvallend aantal. Dit maakt ons echter niet minder trots op deze tentoonstelling die vele deuren opende. Zo werkte we in het kader van *Porno op papier* samen met de samenwerkende GGD instellingen in Den Haag voor een discussiemiddag in het theater de Vaillant en openden we tijdens Lowlands 2018 de deuren van een pop-up tentoonstelling met randprogramma op het festival.

In de zomer organiseerde het museum de tentoonstelling *Druk in Den Haag, 500 jaar boeken in 30 verhalen*. Een tentoonstelling met boeken uit de eigen collecties van het museum en de Koninklijke Bibliotheek. De tentoonstelling was bij ons te zien maar ook bij bibliotheken in de stad en in het Gemeente Archief, een mooi voorbeeld van het Huis in beweging.

Een kleine maar zeker niet onbelangrijke tentoonstelling was de tentoonstelling rondom Helmut Salden. In 2018 werd het conserverings- en restauratieproject van zijn archief afgesloten en dat bood een mooie aanleiding om wat extra aandacht te geven aan het werk van deze belangrijke typograaf en boekontwerper. Dankzij een samenwerking met bureau Catapult in Antwerpen konden we in september van 2018 een eerste tentoonstelling openen tijdens het grote typografencongres Atypi in Antwerpen. Waarna de tentoonstelling in december doorreisde naar Den Haag, waar deze nog tot en met maart te zien zal zijn.

We eindigen het jaar met een tentoonstelling rondom Quentin Blake. Het bijzondere aan deze tentoonstelling is dat Blake de bezoeker meeneemt in zijn denk- en maakproces. En ook dat is Huis van het boek, we zijn er immers ook om de makers van de boeken aan het woord te laten en we zijn er trots op dat Quentin Blake deze tentoonstelling met ons wilde maken.

We gaan in 2019 door op de ingeslagen weg, met mooie tentoonstellingen en veel andere activiteiten en we kijken ernaar uit om u weer te mogen verwelkomen in ons museum.

Hoofdstuk 1: Bestuursverslag

In dit bestuursverslag vindt u de verantwoording voor de subsidie die het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap aan Museum Meermannno heeft toegezegd als onderdeel van de Culturele Basisinfrastructuur (BIS) 2017 – 2020.

De Stichting tot Beheer van het Museum van het Boek | Museum Meermannno Westreenianum heeft ten doel het bevorderen bij een breed publiek van kennis en belangstelling voor de ontwikkelingen op het gebied van de geschiedenis van boek- en drukkunst op alle aspecten behalve tekstueel inhoudelijke. Het beleid van het museum bestaat uit het mogelijk maken en uitvoeren van diverse activiteiten, zoals in dit verslag beschreven, om deze doelstelling te realiseren.

1.1. Het exploitatieresultaat

Voor een toelichting op het exploitatieresultaat wordt verwezen naar hoofdstuk 3 “de jaarrekening”.

Exploitatieresultaat	Realisatie 2018	Realisatie 2017
	€	€
Exploitatieresultaat vóór bestemmingen	1.381	47.543
<i>Resultaatbestemmingen</i>		
Onttrekking / dotatie resultaat ten laste / ten gunste van de bestemmingsreserves:	-4.682	16.512
Dotatie resultaat ten gunste van het bestemmingsfonds OCW 2017-2020	3.444	19.903
Dotatie resultaat ten gunste van de algemene reserve	2.619	11.128
	6.063	31.031
Directe vermogensmutatie		
Onttrekking herwaarderingsreserve	-2.317	-3.314
Onttrekking bestemmingsreserve boekengeluk	-29	
Onttrekking bestemmingsfonds OCW	0	-107.590
	-2.346	-110.904
Eigen vermogen begin boekjaar	1.584.985	1.648.346
Onttrekkingen	-965	-63.361
Eigen vermogen einde boekjaar	1.584.020	1.584.985

1.2.1. De financiële positie

Hieronder volgen toelichtingen op het beleggingsbeleid aangaande:

I. Fonds Meermannno-Westreenianum:

Sinds 2003 omvat de jaarrekening van Museum Meermannno tevens de balans en winst- en verliesrekening van het Fonds Meermannno-Westreenianum. De cijfers zijn de in de samengevoegde balans en winst- en verliesrekening opgenomen. Het Fonds Meermannno-Westreenianum omvat een effectendepot zonder portefeuillemodel; de obligaties. Er is gekozen voor een behoudend beleggingsprofiel.

II. Nalatenschap mevrouw Boekestein:

In 2014 is de nalatenschap van mevrouw G.A. Boekestein aanvaard onder last van vruchtgebruik. De nalatenschap is vastgelegd in aandelen (twee coindepots) ter waarde van € 1.280.000 (2014: € 1.330.000). De belegging alsmede het rendement komt ten bate van de nog levende vruchtgebruikers. Indien de nalatenschap door overlijden van een van hen of beiden zal vrijkomen voor het museum, zal het rendement van deze aandelen

jaarlijks ten bate van het museum worden aangewend. En zal gekozen worden voor een defensief beleggingsprofiel. De doelen die ten grondslag liggen: collectie-uitbreiding en behoud en beheer van de bestaande collectie, het presenteren van de collectie tijdens vaste en tijdelijke presentaties en het aanwenden van de collectie voor educatief gebruik.

1.2.2. De begroting 2019

De begroting 2019 (normaanvraag) ziet er als volgt uit:

Begroting 2019	Norm Aanvraag 2019
Bezoekersaantallen in MM	32.500
Bereik buiten MM	18.000
Totaal	50.500
BATEN	€
Publieksinkomsten	247.200
Sponsorinkomsten	30.000
Overige directe inkomsten	239.800
Bijdragen uit private middelen	158.200
Subsidie Ministerie OCW (structureel)	1.188.863
Publieke subsidie overig (niet-structureel)	29.100
Totale baten	1.893.163
LASTEN	
Personeelslasten	879.994
Huisvestingskosten totaal	315.687
Afschrijvingen totaal	63.100
Aankopen	18.000
Overige	608.630
Totale lasten	1.885.411
Saldo uit gewone bedrijfsvoering	7.752
Saldo rentebaten/lasten	2.500
Exploitatieresultaat vóór bestemmingen	10.252

1.3. Inzichtelijke kwalitatieve beschrijving van de verrichte activiteiten in het afgelopen jaar en het al dan niet realiseren van de voorgenomen activiteiten

Een belangrijke prestatieafspraken in het activiteitenplan is het aantal bezoekers in het museum en buiten de deur (kortom het bereik van het museum). In 2017 heeft het museum de geprognoseerde aantallen helaas niet gehaald en ook in 2018 is dit niet gelukt maar zien we wel een significante groei naar 25.779. Ook buiten de deur groeien de aantallen van 13.241 in 2017 naar 13.770 in 2018. Dit aantal werd behaald door samenwerkingen met de bibliotheken in het land (tentoonstelling Fiep Westendorp 2016/2017) en het plaatsen van de tentoonstelling 'Kunst van lezen' in de Centrale Bibliotheek in Den Haag. In 2018 werd hard gewerkt aan het verbeteren van het

bereik buiten de deur, o.a. door samenwerking met het festival Lowlands, de Centrale Bibliotheek, het Haags Gemeentearchief, Theater de Vaillant in de Schilderswijk en bibliotheken.

De afgelopen twee jaar is het museum druk bezig geweest met de uitvoering van de activiteiten en projecten, zoals beschreven in het activiteitenplan 'Huis van het boek' (Hvhb). Voor een betere uitvoering zijn ook op organisatorisch gebied projecten opgestart om de samenwerking met de Koninklijke Bibliotheek te stroomlijnen.

Samenwerking met de Koninklijke Bibliotheek (KB) en oprichting Raad van Advies (RvA)

Museum Meermanno en de KB hebben in de afgelopen twee jaar intensief samengewerkt aan de uitvoering van het activiteitenplan. Om deze samenwerking te stroomlijnen, is een overlegstructuur gecreëerd waarbij de belangrijkste spelers van beide instellingen elkaar regelmatig spreken. Daarnaast is recent een Raad van Advies opgericht. Deze adviseert de directeur bij de te kiezen strategie en andere voorkomende vragen. De leden hiervan zijn:

- Mevrouw Annabelle Birnie, Directeur Amsterdam Fonds voor de Kunsten
- De heer Paul Mosterd, Adjunct-directeur, hoofd Communicatie, Educatie & Marketing Hermitage/Nieuwe Kerk

Merk & naamsverandering

Samen met de KB en begeleid door een merkbureau hebben we in het afgelopen jaar gezocht naar de optimale positionering van Huis van het boek. Dit betekent dat we samen hebben geprobeerd om vanuit onze doelgroepen te denken en zo het meest ideale imago van Huis van het boek te creëren. Daarmee onderscheiden we ons van onze concurrenten en zijn we duidelijk herkenbaar voor onze bezoekers en andere doelgroepen.

De gekozen positionering:

- Kernwaarden Huis van het boek zijn: verrassend, charmant en moedig en daarnaast hartstochtelijk, nieuwsgierig en vooraanstaand;
- Positie: Wij zijn vrijdenkers die de randen opzoeken en verrassen door te prikkelen;
- Dat doen in een vrijzinnige stijl, die we bewust niet te veel vastleggen zodat we bewegingsvrijheid behouden. Bij onze bezoekers willen we de nieuwsgierigheid prikkelen en we willen ze uitnodigen om net buiten hun comfortzone te treden. Dit doen we in communicatiemiddelen (online en offline) maar natuurlijk ook bij al onze producten, zoals tentoonstellingen, evenementen en educatie.

Op termijn gaat dit leiden tot een naamsverandering voor het museum naar Huis van het boek. De eerste stap op deze route is op 1 januari 2018 gezet, vanaf dat moment wordt de naam Huis van het boek | Museum Meermanno gevoerd.

Interne Organisatie

Om de ideeën uit het activiteitenplan uit te voeren, waren een aantal aanpassingen in de organisatiestructuur noodzakelijk. De aanpassingen hebben tot doel een meer publieksgerichte en meer projectmatig werkende organisatie te creëren. In 2018 hebben we daarin de volgende stappen gezet:

- Coördinator zakelijke evenementen;
- Afdeling Educatie is heringericht, zodat de medewerker educatie meer tijd heeft om op te treden als projectleider voor Huis in beweging (educatie buiten de deur);
- Per 1 januari is een projectmedewerker tentoonstellingen en overige projecten gestart ter ondersteuning van de conservator tentoonstellingen en de directeur van het museum. Het museum maakt voor de financiering hiervan gebruik van een subsidieregeling t.b.v. werkervaringsplaatsen.

Activiteiten

Samen met de KB organiseren wij in het museum het Huis van de baron, maar ook in bibliotheken en op andere plekken tentoonstellingen en evenementen met als doel de liefde voor het boek in Nederland te vergroten. Dit betekent dat het museum niet alleen bezig is met het verhogen van de bezoekersaantallen binnen het museum maar juist ook met het vergroten van het bereik buiten het museum.

In het Huis en in het Land

In 2018 waren er een groot aantal tentoonstellingen te bewonderen in het museum. Naast de grote tentoonstellingen in de benedenzalen werden er in 2018 ook tentoonstellingen geprogrammeerd op de tweede verdieping van het museum.

- *Za 18 november 2017 t/m 4 maart 2018 De Kunst van Lezen (met KB, conservator Paul van Capelleveen)*

Een spannende tentoonstelling over hoe lezen werkt en hoe kunstenaars met dit concept spelen.

- *Do 22 maart t/m zo 24 juni 2018 Porno op papier. Taboe en tolerantie door de eeuwen heen (met KB, conservator Arno Kuipers)*

Het jaar begon goed met de tentoonstelling 'Porno op papier, taboe en tolerantie' door de eeuwen heen. Deze tentoonstelling over wat er wel en niet mag in Nederland op het gebied van seksualiteit en vooral ook wie deze regels vastleggen of opleggen, leverde een overweldigende hoeveelheid pers aandacht op met als hoogtepunt een item in het acht uur journaal. Een geweldig succes waar we heel trots op zijn. Dit is de eerste tentoonstelling in een reeks waarbij het museum de bezoeker willen wijzen op de betekenis van het boek op de maatschappij. Door deze aanpak wil het museum vanzelfsprekend de liefde voor het boek vergroten, maar vooral ook stilstaan bij het belang van het boek en wat het boek zegt over ons en de maatschappij waarin we leven en leefden. Als extra activiteit bij de tentoonstelling konden lezers van de Volkskrant een avond vol lezingen en discussies bijwonen in het museum. Daarnaast werden er voor geïnteresseerden lezingen georganiseerd bij Studium Generale in Leiden en Den Haag.

In de eerste gesprekken over deze tentoonstelling met bibliotheken leek het er op dat ze deze tentoonstelling met bijbehorend programma wel in hun bibliotheek wilde plaatsen. Dat bleek in de praktijk niet het geval: het thema werd toch wel erg spannend gevonden. Tot onze grote vreugde lukte een andere samenwerking wel: de tentoonstelling mocht in de zomer naar het Lowlands festival. Dit betekende dat jongeren zich drie dagen lang vergaapten aan pornografie, maar ook luisteren naar colleges over censuur en zelfcensuur, en met elkaar in discussie gingen over wat mag en wat niet mag. Kortom een geweldige ervaring voor hen en voor ons.

Tijdens de tentoonstelling vond in theater de Vaillant in de Schilderswijk en in samenwerking met o.a. de GGD en het Haags Gezonde sexnetwerk een discussiemiddag plaats met jongeren over seks, porno en zelfcensuur.

Tegelijkertijd met de Porno tentoonstelling was op de bovenverdieping van het museum een selectie te zien uit de dagboektekeningen van de beroemde Nederlandse illustrator en ontwerper Max Kisman.

- *Do 12 juli t/m zo 23 september 2018 Druk in Den Haag. 500 jaar boeken in 30 verhalen (door Erik Geleijns en Rickey Tax)*

Op 4 september 2018 was het precies 500 jaar geleden dat het eerste boek in Den Haag gedrukt werd. In de zomer van 2018 werd rondom dit thema een tentoonstelling ingericht in de benedenzalen van het museum. Bij de tentoonstelling verscheen een wandeling langs de belangrijkste locaties die verband houden met het Haagse boek. Deze wandeling wordt in het programma van het Haagse Gilde opgenomen in 2019. De tentoonstelling was in de zomer te bezichtigen en een iets andere versie daarna ook in bij het Gemeente Archief in het Stadhuis, in de Centrale bibliotheek en in de hal bij de Koninklijke Bibliotheek. Ter ere van deze tentoonstelling ontving het museum op 23 augustus Burgemeester Krikke voor een rondleiding langs de hoogtenpunten van de tentoonstelling.

Op de bovenverdieping van het museum was in de zomer een tentoonstelling te zien over de samenwerking tussen de illustratoren Marije en Ronald Tolman.

- *Za 6 oktober t/m zo 3 maart '19 De vrienden van Quentin Blake : Matilda, Mr. Stink en de Minpins (met House of Illustration, London)*

De laatste grote tentoonstelling die het museum opende vertelde het verhaal van de Engelse Illustrator Quentin Blake. Met deze tentoonstelling werd de bezoeker aan de hand meegenomen en werd stap voor stap uitgelegd

hoe een illustrator te werk gaat. Huis van het boek gaat immers niet alleen over mooie, maatschappelijk relevante of revolutionaire boeken maar nadrukkelijk ook over de makers van het boek, de typografen, de vormgevers en de illustratoren. Deze tentoonstelling werd geopend tijdens de Haagse Museumnacht wat direct leidde tot een recordaantal van 1.053 bezoekers.

Speciaal voor bibliotheken is een reizende versie van deze tentoonstelling ontwikkeld inclusief een educatief programma. Deze tentoonstelling was in 2018 al te zien bij drie bibliotheken. In 2019 zal de tentoonstelling verder reizen door heel Nederland.

Het museum eindigde het jaar met een tentoonstelling over Helmut Salden, onder de titel 'Helmut Salden, Lettertekenaar en boekverzorger', de lettertekenaar en boekverzorger. Deze tentoonstelling was van september tot en met november in Antwerpen te zien waarna deze in december in de rode zaal van het museum opende. Het is een typische Huis van het boek tentoonstelling omdat het museum naast grote tentoonstellingen over maatschappelijke thema's of de schoonheid van het boek ook wil bijdragen aan een groter begrip rondom de makers van de boeken, de illustratoren (zoals Quentin Blake), de vormgevers en typografen.

In de diverse vitrines in het museum waren in het afgelopen jaar kleine presentaties te zien zoals:

- De Best Verzorgde Boeken 2016;
- Ben Mohr, boekomslagen (aanwinst);
- Kalender 365;
- Tessa van der Waals/Lucebert uitgave (in het kader van Lucebert biografie);
- In memoriam Anthon Beeke;
- In memoriam Gerard Unger.

Daarnaast werden er in het afgelopen jaar veel lezingen, workshops en kinderactiviteiten georganiseerd. Door het museum maar ook in samenwerking met andere partijen, zoals de Stichting Vrienden van Museum Meermanno, de Vrije Academie, de Nederlandse Boekhistorische Vereniging en Festival Winternachten;

Digitale Huis: In 2018 heeft het museum de website Huis van het Boek gelanceerd als landingspagina voor grote tentoonstellingen met randprogrammering. Begin 2019 wordt deze site en de site van het museum geïntegreerd en wordt de volgende stap gezet in het creëren van het digitale kanaal.

Educatie

In 2018 heeft het museum meer dan 5.600 leerlingen mogen ontvangen. Het museum biedt educatieve programma's aan voor alle niveaus binnen het onderwijs: van kleutergroepen tot aan studenten boekwetenschap. Ongeveer 75% van het educatieve groepsbezoek in 2018 was van Haagse basisscholen. Ook buiten het onderwijs (primair en voortgezet) biedt Meermanno verschillende programma's en activiteiten aan, vooral in de vakantieperiodes. Voor de buitenschoolse opvang wordt een speciaal programma gemaakt dat aansluit bij deze doelgroep. Behalve de doelgroepen die al bereikt werden in het museum zijn er ook een aantal nieuwe groepen aangeboord; in 2018 hebben opvallend veel internationale scholen en buitenschoolse opvang naar het museum bezocht. Vooral Engelstalige, maar ook Duitstalige buitenschoolse opvang bezochten het museum iedere vakantie. Ook bij de kinderfeestjes en vakantieactiviteiten wordt opgemerkt dat de internationale groep sterkt groeit.

Veel speciaal onderwijs scholen hebben in 2018 het museum bezocht; kinderen met een ontwikkelingsachterstand, NT2 problematiek en leerlingen met een lichamelijke beperking. Voor een school met dove en slechthorende kinderen is er een aparte les gemaakt. Via de Historische informatiepunten (de HIP's) bij diverse bibliotheken in 's-Gravenhage hebben net als in 2017 een aantal groepen eenzame ouderen het museum bezocht. Het museum deed in 2018 na de pilot van 2017 voor het eerst met meerdere groepen mee aan het Cultuurmenu voor het voortgezet onderwijs (VO), waardoor nog meer middelbare scholen in aanraking kwamen met het museum. Het aantal VO groepen is dan ook gestegen.

Workshops bij tentoonstellingen

Bij elke nieuwe tentoonstelling worden bijpassende workshops aangeboden. Tijdens schoolvakanties groeit de vraag naar activiteiten. In de zomervakantie is het Illustratie atelier (twee dagen in de week) succesvol geworden. Vanwege goed bezochte kinderactiviteiten bij de tentoonstellingen Marije Tolman en Quentin Blake werden

workshops 'Inktmonsters', 'Sjakies chocofantasia', Kijkdozen maken met Marije Tolman, 'Lekker voorlezen met Willy Wonka' en 'Tekenen zoals Quentin Blake' en eerder in het jaar 'de Miniboekfabriek' ontwikkeld en georganiseerd. Ook voor volwassenen zijn er uitverkochte workshops geweest zoals: 'Naaktmodeltekenen', 'Kichenlitho', 'Paper clinics' van Marchelma van Breugel en 'Tekenen zoals Quentin Blake'.

Openstelling zolder

Ook in 2018 werd elk weekend de zolder opengesteld voor alle bezoekers van het museum. Bezoekers kunnen op zaterdag in het scriptorium gratis deelnemen aan een workshop 'Schrijven als een monnik' en op zondag kunnen bezoekers zelf een afdruk maken op een oude kniehevelpers en zijn er drukkers aanwezig in de drukkerij die meer vertellen over het drukkersvak. Vanaf de Max Kisman tentoonstelling kunnen bezoekers een afdruk maken van een speciaal gemaakte polymeerplaat van een prent die past bij de tentoonstelling die dan staat. In de zomer van 2018 werd hierbij ook de Van Royenkamer met pers in het koetshuis van het museum opengesteld.

Educatie buiten de deur

Een van de belangrijke doelstellingen uit het activiteitenplan is het vergroten van het bereik door samenwerking met bibliotheken en andere instellingen maar ook door het bieden van 'Educatie buiten de deur'. Dit laatste project is in 2018 opgestart en gaat in 2019 de eerste resultaten opleveren. We onderscheiden hierbij twee routes:

- Zelfstandig en rechtstreeks naar de scholen: in 2019 start hiervoor een project/nieuw programma bij de CultuurSchakel waarbij de scholen een educatieve les van Hvhb op school af kunnen nemen (exclusief museumbezoek);
- Samen met de bibliotheken (zie hieronder):

Om het bereik van Hvhb te vergroten, wordt er intensief samengewerkt met een aantal openbare bibliotheken. De Centrale Bibliotheek Den Haag werd hierbij al genoemd. Om dit te begeleiden en in goede banen te leiden, is er in 2017 een klankbordgroep bibliotheken opgericht met directeurs uit tien bibliotheken (groot/klein en uit het hele land). Met hen wisselen we van gedachten over mogelijke samenwerkingen en het Hvhb-aanbod.

Vooralsnog leidt dit tot de volgende samenwerkingsvormen:

- (kleine) bibliotheken: verhuur reizende tentoonstellingen inclusief educatief programma;
- (grotere) bibliotheken: een-op-een-samenwerking om gezamenlijk projecten op te starten. Dit kunnen tentoonstellingen zijn of educatieve projecten. Op dit moment wordt er in het kader hiervan samen met Bibliotheek Oostland gewerkt aan een educatieve pilot voor bibliotheken. Doel is om met de ervaringen van de pilot een educatief programma te maken voor alle bibliotheken in Nederland;
- Daarnaast zijn we met een aantal medewerkers van bibliotheken in gesprek over specifieke projecten, zoals met de Bibliotheek Nijmegen over de festivalbus.

Marketing, Communicatie

Huis van het boek | Museum Meermanno heeft dit jaar ter promotie van de tentoonstellingen en andere activiteiten een aantal multimediale campagnes gevoerd o.a. met advertenties in landelijke en regionale media, flyersverspreiding en postercampagnes. De online campagnes zijn inmiddels net zo belangrijk geworden als de traditionele media.

Doelen en resultaten in 2018:

- Verbeteren online communicatie: verschuiving van offline naar online (o.a. bannering en adwords). Het museum verbeterd de online aanwezigheid door het verbeteren van de site en door het voeren van online campagnes zowel dmv Adwords, als facebook en Instagram posts of advertenties. We kiezen hiervoor omdat we de interactie met de doelgroep willen verbeteren en online beter in staat zijn om aanwezig te zijn op de plekken waar onze doelgroep zich bevindt. Voor een klein museum als het onze, met een klein budget, is online advertentie een kosten efficiënte techniek om meer naamsbekendheid te creëren. Voor de grote tentoonstellingen wordt er daarnaast ook traditionele middelen ingezet zoals folders, posters en radiocampagnes.
- Social media-benadering: meer interactie, aanwezig op relevante kanalen en samenwerking met influencers; In het kader hiervan hebben we onze aanwezigheid op Instagram verbeterd en vergroot o.a. door het organiseren van een Insta Empty;

- het museum sluit het jaar af met 3.997 volgers op Facebook, een stijging van 11 %;
- op Twitter bereikte het museum 3.234 volgers, een stijging van 5,2 % ten opzichte van voorgaand jaar;
- het museum sluit op Instagram het jaar af met 950 volgers;
- Verbeteren herhaalbezoek door aangaan langere termijnrelatie/verbeteren. Dit gebeurt o.a. door het versturen van de digitale nieuwsbrief naar ruim 4.abonnees. Daarnaast voert het museum acties ter verhoging van het abonnementenbestand. In het museum worden de kinderen die via hun school het museum bezoeken uitgenodigd om terug te keren met hun ouders. Zij ontvangen hiervoor een terugkomkaartje.
- Evenementmarketing: meer evenementen tijdens tentoonstellingen, niet alleen gericht op vermaak maar juist ook het tonen van de collectie zoals de exclusieve bijeenkomsten op Tweede Kerstdag waarbij door de conservator de Rijmbijbel getoond werd;
- Vergroten Joint promotions: samenwerking met andere partijen die het publiek al bereiken zoals de Volkskrant, Uitgeverij de Fontijn of Kidsproof; Het museum werkt per tentoonstelling en/of activiteit samen met partners passend bij de diverse doelgroepen, bijvoorbeeld voor kinderactiviteiten in de zomervakantie met de Vakantiepas maar ook met Museumkids.nl en Kidsproof. De kinderactiviteiten worden ook meegenomen in de digitale nieuwsbrieven, website en social media van het museum.
- Analyse bezoekersgegevens en aanpassing beleid op basis van bevindingen (doorlopend proces). Om dit te verbeteren is er sinds de Porno tentoonstelling een doorlopend publieksonderzoek gestart.

Website

In 2018 is verder gewerkt aan de optimalisering van de online vindbaarheid van de twee websites door middel van SEO (zoekmachine- optimalisatie) en SEA (Google Adwords). Ondanks de aangescherpte criteria van Google, ontving het museum ook in 2018 wederom Google Grant ter waarde van \$ 250.000.

In 2018 bezochten 105.091 bezoekers de website. Dit is een toename van ruim 26,4% in vergelijking met 2017. De maand met de meeste online bezoeken was maart, met meer dan 15.200 bezoeken. In die maand opende de tentoonstelling 'Porno op papier', met veel media-aandacht. Het aantal unieke bezoeken is dit jaar met 21,2% gestegen in vergelijking met 2017.

PR

Het museum heeft een succesvol jaar gehad met veel media aandacht. Deze was vanzelfsprekend het grootst gedurende in de weken voorafgaand aan de opening van de tentoonstelling 'Porno op papier' . :

Resultaten PR 2018

	2017	2018
Artikelen	60	137
Mediawaarde:	€ 189.613	€ 660.904
Bereik	11.881.759	29.550.523.

Een onverwacht persmoment vormde de column van Wim Pijbes over het schilderij *Offerande aan Bacchus* van Theodoor Cornelisz. van der Schuer (1628-1707) uit de collectie van de baron.

Algemene verordening gegevensbescherming (AVG)

Huis van het boek | Museum Meermanno hecht veel waarde aan de privacy van derden en verwerkt persoonsgegevens naar beste eer en geweten en volledig in overeenstemming met de Algemene verordening gegevensbescherming. Intern is in 2018 een procedure ingesteld waarin onder andere het verwerken van persoonsgegevens en de bewaartermijn van bezoekersregistratie, camerabeelden e.d. vastgelegd zijn.

Daarnaast heeft Huis van het boek | Museum Meermanno met externe verwerkers (bijvoorbeeld salarisadministratie, ICT, mediapartners bv. voor retargeting campagnes) verwerkersovereenkomsten afgesloten.

Zakelijke markt

Het museum wil nu en in de toekomst de inkomsten verhogen door het verhuren van vergaderlocaties in het museum. In 2018 is daarom een coördinator zakelijke evenementen gestart. Dit leidt tot een verhoging van het

aantal verhuringen. Ook is in 2018 een nieuw contract afgesloten met de cateraar waarbij het museum nu een 'kick-back' ontvangt over de cateringopbrengsten.

Daarnaast zijn er een aantal verbeteringen doorgevoerd in het proces rondom de zakelijke markt ontvangsten zoals de ontvangst, de invoering van standaardpakketten etc. Dit alles met als doel om de klant zo snel en goed mogelijk van dienst te zijn.

Collectie

Zoals ieder jaar verwelkomde het museum studenten van verschillende opleidingen. In 2018 gaven de conservatoren rondleidingen en presentaties aan studenten van Book & Digital Media Studies Literatuurwetenschap (Vrije Universiteit), Boekwetenschap en Handschriftenkunde (Universiteit van Amsterdam), Nederlands (Universiteit Utrecht en Hogeschool Rotterdam). De conservator Oude Collecties verzorgde een college over de geschiedenis van de boekdrukkunst voor studenten Conservering en Restauratie (Universiteit van Amsterdam). En het museum faciliteerden een HOVO-college over middeleeuwse verlichte handschriften. Het museum werd ook in 2018 weer regelmatig bezocht door (inter)nationale onderzoekers zoals prof. Carolyn Watson van de University of Kansas voor een onderzoek aan de verlichting van handschrift, een veertiende-eeuws missaal, gemaakt voor Arnold van Rummen, heer van Loon. En werden alle Egyptische papyri bestudeerd door Dr. Robert Kade van de Freie Universität Berlin.

Inzage collectie & Mediatheek

- Voor wetenschappelijk onderzoek werden ca 550 collectiestukken ingekeken door studenten en onderzoekers;
- In totaal heeft het museum 120 scans van werken in de collectie geleverd aan 35 (vooral internationale) externe aanvragers. Waaronder de scans 9^e eeuwse handschriften *Capitularia Regum Francorum et Canones* en S. Augustinus *Tractatus sive sermones X in I. Ep. Johannis ad Parthos*, hebben we door deze aanvraag geheel kunnen laten digitaliseren. Waarmee deze ook beschikbaar is gekomen voor andere wetenschappers. Vanzelfsprekend werkte het museum ook mee aan Magische Miniaturen, de prachtige tentoonstelling in het Catharijneconvent. Hiervoor werden handschriften in bruikleen gegeven en daarnaast leverden we beelden voor de catalogus.

De collectie werd ook in 2018 weer regelmatig geraadpleegd door wetenschappers. Het aantal online catalogus bezoeken bedroeg 37.423.

Digitalisering

In 2017 is het museum begonnen aan de digitalisering van de archieven van de baron. Dit project was mogelijk dankzij de bijdrage van Bureau Metamorfoze, het nationale programma voor het behoud van papieren erfgoed. De digitalisering, conservering en restauratie in het kader van dit project is in 2018 afgerond, waardoor de archieven ook toegankelijk zijn geworden voor onderzoekers.

Het jaar eindigde positief voor het museum met het advies van Bureau Metamorfoze een tweede aanvraag uit te werken tot een projectplan ad € 221.000 voor de digitalisering, restauratie en conservering van de archieven van vijf belangrijke typografen interbellum (1920-1950) te weten: Charles Nypels, Alexandre A.M. Stols, John Buckland Wright, Henri Friedländer en Stefan Schlesinger. Voor dit project werkt het museum samen met het Noord-Hollands Archief in Haarlem. Dit omvangrijke project wordt in de komende drie jaar uitgevoerd.

Ook in 2018 ontving het museum een bijdrage van het Prins Bernard Cultuurfonds voor digitalisering van de collectie Struik (ca 3.000 banden). Deze collectie geeft een mooi en representatief beeld van de ontwikkeling van de uitgeversband en toont ook de internationale dwarsverbanden van stromingen als Art nouveau en verschillende neo-stijlen. De collectie omvat niet alleen imposante prachtbanden, maar ook papieren bandjes van populaire pulplectuur en geeft zo een bijzonder overzicht van de internationale ontwikkeling van de uitgeversband.

Conservering en restauratie

Dank zij een grote schenking was het mogelijk om het omvangrijke archief van Helmut Salden volledig te conserveren en restaureren. In 2018 werd dit project afgerond en konden we het heugelijke feit ook vieren met twee tentoonstellingen (in Antwerpen en in het museum).

Op ons verzoek heeft papierrestaurator Eliza Jacobi een nieuwe, compactere berging voor de handschrift-fragmenten ontwikkeld. De handschriften zijn losgehaald en individueel geborgen, zodat ze (weer) tentoongesteld kunnen worden. Een aantal incunabelfragmenten onder andere de bladen uit de Gutenbergbijbel werden op soortgelijke wijze herverpakt.

Registratie

Het museum is druk doende om de volledige collectie te registreren. In dit streven worden we ondersteund door een aantal trouwe vrijwilligers. De voortgang in 2018:

- Voorwerpen: 100 voorwerpen uit oude collectie;
- Oude Collectie (collectie Baron): registratie nagenoeg compleet;
- Moderne collectie ca 2000 registraties, waaronder de Collectie Gielkens, collectie Schwenke, Struik, Officina Bodoni (140 rec.) en collectie/archief Salden;
- Archief: 943 registraties waaronder ruim 100 ontwerpen van boekomslagen voor Prismapockets door Eppo Doeve; collectie Suzanne Heynemann (NAGO): archiefmateriaal van Jan van Krimpen (40 rec.), waaronder 14 originele tekeningen.

Scheningen & Aankopen

- Archief Charles Nypels: een van de Grote Vijf, de meest toonaangevende typografen uit het Interbellum.
- Archief Piet Gerards: hedendaags ontwerper en uitgever;
- Aanvulling archief SSL (met oa correspondentie met Boudewijn Büch);
- Archivalia behorende bij Eliance Pers;
- Archief Leo de Bruin: De Bruin was bij leven o.a. verantwoordelijk voor het grootste deel van de boekuitgaven en het promotiemateriaal van de Socialistische Uitgeverij Nijmegen. Zijn werk werd meerdere keren bekroond;
- Archief Studio Bau Winkel: Haags ontwerp bureau en een goed voorbeeld van de wijze waarop de rol van de ontwerper de laatste decennia is veranderd;
- Werkblad van Jan van Krimpen: op het werkblad van deze belangrijke ontwerper zijn nog enkel droedels te zien, waaronder enkele kapitalen en een schets van een geopend boek.

Aankopen moderne collectie:

Dank zij de gulle bijdrage van de Vrienden van Meermanno was het ook in 2018 weer mogelijk om een aantal stukken toe te voegen aan de moderne collectie van het museum, enkele voorbeelden:

- Audibility/Audabilidad van Carrie Ann Plank, waarin in drie talen geluiden in de Cubaanse hoofdstad Havana worden belicht aan de hand van vier begrippen die en belangrijke rol spelen in het dagelijks leven in Cuba (zoeken, wachten, problemen oplossen en willen);
- Memory and landscape van Maria Veronica San Martin: een boek waarin ze de schending van de mensenrechten in de periode 1973 – 1990 in haar thuisland aan de kaak stelt. In 2019 volgt een tentoonstelling in de Rode Zaal rondom dit indrukwekkende werk;
- Aokigahara door Veronika Schäpers, met het gelijknamige gedicht van de Duitse dichter Stephan Reich. Aokigahara oftewel 'Zee van bomen' is een berucht woud in Japan ten noordwesten van de Fuji-berg, een populaire plek voor zelfmoorden;
- On physical lines door Sara Langworthy: bestaande uit fragmenten van een artikel van de Schotse natuurkundige James Clerk Maxwell uit 1891. In haar boek combineert Sara de teksten en opmerkingen van de wetenschapper met tekeningen van hoogspanningslijnen, linoleumblokken en fotopolymeerplaten. Waarmee ze de zoektocht, onvrede en onzekerheid van de Maxwell verbeeld.
- Tangential door papier- en boekkunstenaar Helen Hiebert: Voor dit boek nam Hiebert De Elementen van Euclides uit 1570 als uitgangspunt. In deze uitgave zijn ter illustratie van de Elementen kleine papieren vlakken gelijmd waarmee de lezer de geometrische figuren kan vouwen.

Bruiklenen

Ook in 2018 werkte het museum weer mee aan een aantal interessante tentoonstellingen in binnen- en buitenland. Een greep:

- Het blokboek *Spiegel der menschelicke behoudnisse* was in Brugge te zien op de tentoonstelling 'Haute Lecture by Colard Mansion' in het Groeningemuseum in Brugge;
- Het veertiende-eeuwse missaal van Arnold van Rummen, heer van Loon werd afgevaardigd naar de landcommanderij Alden Biesen (Bilzen, België) voor de tentoonstelling 'Limburg tussen staf en troon. 1000 jaar graafschap Loon';
- Acht topstukken uit de verzameling middeleeuwse handschriften waren te zien in het Utrechtse Catharijneconvent op de tentoonstelling *Magische Miniaturen*;
- Een vijftiende-eeuws handschrift van de Franse vertaling van Aristoteles' *Ethica* werd uitgeleend voor de tentoonstelling 'Ik, Maria van Gelre' in Museum het Valkhof te Nijmegen;
- Een deel van de Historiebijbel, een exemplaar van de Delftse Bijbel en het buidelboek waren te zien op 'De stad als klooster' in Museum voor Religieuze Kunst in Uden;
- + 4 stukken uit de moderne collectie naar Amsterdam Museum (en Naenia naar het Stadsarchief Amsterdam).

1.4. Zaken die nu en in de toekomst van invloed kunnen zijn op de continuïteit en het functioneren van de organisatie:

Het museum is druk doende met het uitvoeren van de werkzaamheden die voortvloeien uit het activiteitenplan.

Om het succes ook in de toekomst te garanderen zouden onderstaande punten opgelost dienen te worden:

- Het gebrek aan projectleiders/trekkers in de beide organisaties. Hierdoor komen plannen minder snel van de grond dan wenselijk.
- De financiële gezondheid van het museum op de lange termijn dient verbeterd te worden:
 - De gemiddelde opbrengst per bezoeker is te laag o.a. door een hoog percentage gratis bezoekers en een lage omzet in de winkel/horeca vanwege het lage aantal museumbezoekers;
- Het museum is sterk afhankelijk van tentoonstellingen voor het genereren van bezoekers. In tentoonstellingsvrije periodes of bij slechtlopende tentoonstellingen zijn de aantallen onvoldoende. Tegelijkertijd lijken tentoonstellingen de enige manier om de afgesproken 30.000 bezoekers te behalen. Omdat de directeur relatief nieuw is, is het te vroeg om een conclusie te trekken over de haalbaarheid van deze doelstelling en om het beleid aan te passen (b.v. minder tentoonstellingen, meer activiteiten en meer aandacht voor bereik buiten de deur). In het volgende activiteitenplan zal een antwoord op dit probleem worden geformuleerd;
- De reguliere exploitatie wordt bekostigd uit de BIS. Alle extra activiteiten dienen gedekt te worden door verhoging van de inkomsten (fondsen/sponsoring/commerciële activiteiten, zoals zaalverhuur, museumwinkel en horeca). Dit heeft tot gevolg dat alle budgetten onder druk staan, dit is vooral problematisch bij het behalen van de doelstellingen voor publiek en presentatie (marketing/communicatie) en bij collectievorming en –behoud;
- Musea concurreren met elkaar om bezoekersaantallen. Dit maakt het voor kleine musea lastig om overeind te blijven in het marketing- en communicatiegeweld van de grotere instellingen. De Raad voor Cultuur merkt dit zelf ook al op in het advies van dit voorjaar. Ons inziens is het daarom vooral belangrijk om een 'sterk merk' te creëren. Het museum hoeft niet groot te zijn, maar de positionering moet duidelijk zijn voor de bezoeker. In de marketing betekent dit dat hele scherpe keuzes gemaakt moeten worden voor doelgroepen en niet steeds verschillende doelgroepen benadert moeten worden. Het museum wil daarnaast in de toekomst een bestendigere relatie aangaan met de bezoeker;
- Het museum wil graag veel mensen bereiken, zowel buiten de deur als op de locatie aan de Prinsessegracht. Het bereik buiten de deur neemt dankzij de samenwerking met allerlei partijen toe en wordt verwacht dat dit bereik nog verder kan worden verhoogd. Het bezoek aan het museum blijft echter een probleem. Ook met de laagdrempelige tentoonstellingen van het afgelopen jaar lukt het niet om het aantal van 30.000 bezoekers te halen. Vooralsnog wordt vastgehouden aan de ingeslagen weg. Gezien de ervaringen in de afgelopen twee jaren zal in 2019 en 2020 de inzet op marketing en communicatie verder intensiveren en worden gebouwd aan het merk Huis van het Boek. Daarnaast wordt er bij tentoonstellingen gewerkt aan een omvangrijk evenementenprogramma om zo de doelgroep alsnog in

beweging te krijgen. De bezoekers die naar het museum komen, komen voor de tijdelijke tentoonstellingen en randprogrammering. Voor bezoekers is er op dit moment onvoldoende reden om het museum te bezoeken in tentoonstellingsvrije periodes. De minder laagdrempelige tentoonstellingen trekken een klein publiek. Om dit probleem op te lossen, willen we de 'vaste presentatie' van het museum verbeteren. In de normbegroting wordt al de mogelijkheid tot een vaste presentatie over boekdrukkunst genoemd. Daarnaast zien wij mogelijkheden in het verhaal over de (boeken)verzamelaar baron Van Westreenen. In 2019 zullen deze plannen verder uitgewerkt worden. Doel is om de verbeterde presentatie in 2020 op te leveren.

1.5. Specifieke aandachtspunten beschikking

In het subsidiebesluit d.d. 20 september 2016 geeft de Minister de volgende subsidieverplichtingen in verband met raadsadvies:

- Een uitgewerkt activiteitenprogramma inclusief eventuele samenwerkingspartners: is aan voldaan;
- Een uitgewerkte doelgroepenanalyse: is aan voldaan;
- Een nadere toelichting op governance en samenwerking met de KB: is aan voldaan.

1.6. Samenstelling directie & Raad van Toezicht

De directie bestaat uit:

- Directeur vanaf 1 juni 2017: Mevrouw Drs. S. Bechtholt;
- Plaatsvervangend directeur/Hoofd Collecties: de heer Drs. R. Tax.

2017 is het eerste volledige jaar waarin het Algemeen Bestuurscollege van de KB ook als RvT van het museum heeft gefungeerd. In dit jaar is gebleken dat de Raad het museum waar nodig bijstaat met raad en daad. Een eerste voorbeeld hiervan is de werving van de nieuwe directeur waarin de Raad een grote rol speelde. Ook in de periode daarna bleek de nieuwe RvT een waardevolle gesprekspartner is voor het museum.

In november 2018 is aangetreden als commissaris mw. F. Leeflang. Zij is momenteel voorzitter van het Audit Advisory Committee van de Algemene Rekenkamer, voorzitter van de Raad van Advies van het Centrum Indicatiestelling Zorg (CIZ), lid van de Raad van Commissarissen van de ABN-AMRO en lid van de Raad van Toezicht van het Koningin Wilhelmina Fonds (KWF) voor kankerbestrijding. Uitgetreden per einde 2018 is de Mr. Dr. L. Jongma.

Rooster van aftreden

Rooster van aftreden	Termijn 1	Termijn 2
Mr. T.H.J. Joustra, voorzitter van de Onderzoeksraad voor Veiligheid	25-11-2015 / 25-11-2020	2020-2025
Mr. dr. L. Jongma, voormalig voorzitter Raad van Bestuur Sdu (verlengd tot 01-05-2018)	01-11-2007 / 01-11-2012	2012-2018
Mw. prof. dr. F.M.G. de Jong, hoogleraar e-Research voor de geesteswetenschappen, Universiteit Utrecht	01-11-2009 / 01-11-2014	2014-2019
Dhr. W. van der Stelt, VP publishing strategy and business development, Springer Science and Business Business Media en voorzitter NUV	17-12-2014 / 17-12-2019	2019-2024
Mw. F. Leeflang, voorzitter Audit Advisory Committee Algemene Rekenkamer	01-11-2018 / 01-11-2023	2023-2028
Dr. K. Veling, voormalig directeur van ProDemos, politicus en voorzitter VOB (NB: in februari 2016 met terugwerkende kracht benoemd.)	01-01-2016 / 01-01-2021	2021-2026

Mevrouw Lilly Knibbeler, uit hoofde van haar functie van Algemeen Directeur Koninklijke Bibliotheek.

1.7.1. De wijze waarop het bestuur toepassing heeft gegeven aan Governance Code Cultuur:

Huis van het boek | Museum Meermanno onderschrijft de code cultural governance. Om de governance te waarborgen volgen we de volgende regels:

- Regelmatig overleg tussen een vertegenwoordiger van de RvT en de directeur van het museum;
- Tenminste tweemaal per jaar RvT vergadering;
- Tweemaal per jaar functionering/beoordelingsgesprek met twee leden van de Raad;
- Begroting en Resultaten Rekening/Balans gecontroleerd door kascommissie;
- Om de betrokkenheid te vergroten en om de directeur bij te staan is door de RvT een Raad van Advies ingericht. De leden hiervan zijn:
 - Mevrouw Annabelle Birnie, Directeur Amsterdam Fonds voor de Kunsten
 - De heer Paul Mosterd, Adjunct-directeur, hoofd Communicatie, Educatie & Marketing bij de Hermitage/Nieuwe Kerk

1.7.2. De wijze waarop het bestuur toepassing heeft gegeven aan Code Culturele Diversiteit:

Het Huis van het boek erkent het belang van cultureel divers cultuuraanbod en van culturele diversiteit in de sector zelf. Bij de programmering van de activiteiten wordt specifiek aandacht besteed aan (culturele) diversiteit van de mogelijke deelnemers. Marketing en communicatie worden afgestemd op het bereiken van die groepen die we met de diverse programmaonderdelen willen bereiken.

Eind 2017 heeft het museum toegezegd mee te werken aan de Haagse Cultuuracademie, een nieuw initiatief van de CultuurSchakel en Theater De Vaillant. Doel is om een krachtige impuls te geven aan de diversiteit en kennisdeling van de culturele sector in de stad. Dit wordt gerealiseerd door te investeren in een opleiding en in een netwerk van young professionals met een diverse achtergrond die al werken, of die willen gaan werken in de Haagse culturele sector.

In de huidige opzet ontvangt het museum de diverse bezoekers nu voornamelijk via educatieve programma's. Dit is vanzelfsprekend belangrijk maar onvoldoende voor de toekomst. In het tentoonstellings- en evenementenbeleid hebben we daarom inclusiviteit/diversiteit als bepalende factor opgenomen. MM is een typisch museale organisatie. Het personeelsbestand is niet divers. Dat betekent dat wij een grote grijze vlek hebben bij de invulling van een meer divers beleid. Juist daarom zijn we met een aantal partijen in gesprek over de oprichting van een programmaraad voor het museum. Deze programmaraad gaat ons inhoudelijk en op marketinggebied adviseren met als doel een meer divers publiek te bereiken. Het eerste grote project hierbij is de tentoonstelling 'Duizend-en-een-nacht'.

1.8. Educatieve activiteiten

Verwezen wordt naar paragraaf 1.3.

1.9.1. Ondernemerschap/samenstelling eigen inkomsten en strategie bij tegenvallende resultaten

De eigen inkomsten kunnen als volgt worden gespecificeerd:

Eigen inkomsten	Realisatie 2018	Realisatie 2017
	€	€
Eigen inkomsten:		
Publieksinkomsten	177.350	113.873
Sponsorinkomsten	0	0
Overige inkomsten	4.387	10.386
Totale directe inkomsten	181.737	124.259
Donaties acties	19.053	21.296
Vriendenstichting	38.700	26.255
Nalatenschap Boekestein	-11.906	4.651
Particulier legaat	2.000	0
Schenking Officina Bodoni	34.307	34.307
Particuliere schenking	10.000	0
Private fondsen	34.471	20.801
Totale bijdragen uit private middelen	126.625	107.310
Totaal eigen inkomsten	308.362	231.569
Subsidiebedrag OCW	1.151.574	1.100.649
Correctie: Bijzondere baten conform brief OCW (ref. 1175325)	0	0
Subsidie provincie/gemeente/andere bestuursorganen	0	0
Totaal structurele subsidies	1.151.574	1.100.649
Percentage eigen inkomsten	26,8%	21,0%

Het percentage eigen inkomsten bedraagt 26,8% (2017: 21,0%). De norm is 19,5%.

Het subsidiebedrag OCW 2018 is vanwege een dotatie aan de langlopende schuld Nog te besteden huisvestingssubsidie OCW verminderd.

Totale subsidie 2018 / 2017	1.238.157	1.211.047
Af: nog te besteden huisvestingssubsidie	86.583	110.398
Opgenomen structurele OCW subsidie 2018 / 2017	1.151.574	1.100.649

Verwezen wordt naar hoofdstuk 3 paragraaf 3.5.7.

1.9.2. Reflectie op ondernemerschap en in het bijzonder de samenstelling van de eigen inkomsten en de strategie bij tegenvallende inkomsten:

De instelling is financieel gezond, de kengetallen geven niet direct aanleiding voor zorgen. Om dit ook in de toekomst zo te houden voert het museum een stringent begrotingsbeleid. Dit gezegd hebbende is er ook niet direct aanleiding tot te veel enthousiasme: de budgetten staan onder druk, om de ambitieuze plannen uit te voeren, zijn er eigenlijk te weinig medewerkers en onvoldoende budget. Dit betekent dat er altijd geld geworven moet worden bij externe financiers en fondsen. Als de gevraagde subsidie niet wordt toegekend wordt het plan aangepast zodat er geen overschrijding plaatsvindt. Het museum is in 2018 heel succesvol geweest in de

werving van subsidies voor de digitalisering van de collectie. Zo is er succesvol geworven bij het Prins Bernard Cultuurfonds voor het project Struik en kregen we in december een toezegging van bureau Metamorfoze voor digitalisering van de vijf archieven van belangrijke vormgevers/typografen uit het Interbellum. Het museum was ook succesvol in de werving van particuliere gelden. In december ontvingen we een toezegging van maar liefst € 40.000,- van de stichting Primrose. Dit geld zal ingezet worden ten behoeve van de verbetering van de informatieoverdracht op de bel-etage (de etage van de baron).

Daarnaast zet het museum volgende stappen:

- Verbetering vaste presentatie museum;
- Verhoging omzet per bezoeker;
- Omzet via derden o.a. bibliotheken;
- Zakelijke verhuur.

Omdat het moeilijk bleek om de prestatieafspraken (30.000 bezoekers) te behalen, heeft het museum in 2018 de doelgroep 'Cultuurzoekers' (inclusief gezinnen) toegevoegd aan de doelgroep voor het Huis van de Baron. Uit een analyse van de bezoekersgroepen blijkt dat de huidige Museumkaartbezoekers (ca 35%) in deze doelgroep vallen. Deze bezoekers blijken naast ons museum vooral andere 'traditionele' musea, zoals het Haags Gemeentemuseum, Mauritshuis, Boijmans Van Beuningen etc., te bezoeken. We willen de traditionele Museumkaartbezoeker niet van ons vervreemden, maar door interessante tentoonstellingen en aanbod in schoolvakanties juist dichtbij ons houden. Dit betekent dat we in de marketing- & communicatiecampagnes en bij productontwikkeling ook rekening houden met deze gebruikersdoelgroep. Dit staat de productontwikkeling voor de Special Interest-liefhebber niet in de weg.

Naast deze aanpassing van de doelgroep willen we de meer experimentele tentoonstellingen programmeren op locaties die beter in staat zijn om de bijbehorende doelgroepen te bereiken. Het museum is hiervoor o.a. in gesprek met Galerie West (exploitant van de voormalige Amerikaanse Ambassade) en de Koninklijke Academie van Beeldende Kunsten. Ook kiezen we ervoor om een aantal Special interest doelgroepen te bereiken met tentoonstellingen buiten de deur. Dit was bijvoorbeeld het geval bij de tentoonstelling over Helmut Salden (typograaf) in Antwerpen. Deze tentoonstelling sloot aan bij het internationale typografen congres: ATypi.

1.10. Reflectie op het planmatig beleid voor het beheer van de cultuurgoederen of verzamelingen

In de afgelopen jaren zijn er verschillende technische aanpassingen gedaan aan het achttiende-eeuwse woonhuis waardoor de omstandigheden in de zalen aanzienlijk zijn verbeterd. De luiken aan de voorzijde van het pand blijven gesloten om de invloed van zonlicht zo veel mogelijk te weren, en temperatuur en luchtvochtigheidsgraad in de ruimte worden zo goed mogelijk geregeld. Werken die ter inzage worden gevraagd worden naar de leeszaal overgebracht. De Afdeling Collectiebeheer houdt (fysiek) toezicht op de raadpleging. Bij registratie van recentelijk verworven materiaal wordt het materiaal waar nodig direct in zuurvrije mappen, melinex hoezen of omslagdozen herverpakt. Daarnaast wordt ook na standplaatscontrole collectie geselecteerd waarvan de berging verbetering behoeft. Jaarlijks worden enkele stukken door een externe restaurator behandeld.

Onder voorwaarden stelt Museum Meermanno objecten uit zijn collectie ter beschikking ten behoeve van tentoonstellingen. Het museum werkt echter alleen mee aan tentoonstellingen met een wetenschappelijk en/of cultureel doel, die gehouden worden in een museum of soortgelijke instelling met voldoende faciliteiten voor het exposeren van dergelijke objecten.

Veiligheidszorg

Museum Meermanno beschikt over een Calamiteitenplan, waarin de risico's voor gebouw en collectie benoemd zijn. Het plan voorziet in een crisisteam, een Hulpteam Mens en Gebouw, een Hulpteam Collectie en een Hulpteam Pers & Buren. In 2018 wordt het Collectiehulpverleningsplan geactualiseerd.

Back-ups

Van het collectie-registratiesysteem wordt dagelijks een back-up gemaakt, die wordt bewaard in de meldkamer van het museum. Een externe back-up van de gegevens is ondergebracht bij het datacenter van backupconnect.

1.11. Reflectie op het MOIP huisvesting musea, waarbij tevens wordt ingegaan op afwijkingen van dit plan:

Het jaar 2017 was het eerste jaar waarin Museum Meermanno zelf verantwoordelijk werd voor onderhoud aan de panden. Hiertoe moesten een huurovereenkomst en een dienstenovereenkomst gesloten worden met het RVB. Helaas waren de gesprekken over de inhoud van de beide overeenkomsten nog niet afgerond op 1 januari 2017 wat ertoe leidde dat het museum het nieuwe jaar begon zonder de documenten te kunnen ondertekenen. Het jaar 2017 stond derhalve in het teken van het voeren van gesprekken met het RVB en de andere musea over de te maken afspraken voor de komende jaren. Daarnaast werd een begin gemaakt met de Meerjarenonderhouds-planning (MOIP). Het museum wilde aanvankelijk de contracten niet tekenen omdat er nog geen overeenstemming was bereikt over het achterstallig onderhoud aan de panden op het moment van overdracht. Het museum heeft hiervoor een lijst opgesteld en tot onze vreugde is deze in december 2017 geaccordeerd door het RVB. Deze lijst is toegevoegd aan de contracten waardoor we begin 2018 de beide contracten hebben getekend. Het gesprek over het onderhoud en de planning van de onderhoudswerkzaamheden heeft hierdoor een jaar vertraging opgelopen.

Helaas is de achterstand ook in 2018 niet weggewerkt, waardoor deze vooralsnog alleen maar groter is geworden. Op het moment van schrijven is er ook nog geen duidelijkheid over de MOIP voor het museum. Dit betekent helaas dat we ook in de begroting 2019 weer een eigen inschatting moeten maken van de kosten voor onderhoud aan het pand, omdat we hiervoor geen gegevens hebben van het RVB. We hebben de firma Dijkoraad gevraagd een kostenraming te maken. Vooralsnog gebruiken we deze kostenraming als onderbouwing van de voorziene kosten.

Kortom, de samenwerking met het RVB verloopt moeizaam. Het kost zeer veel tijd en moeite om tot een goede MOIP te komen, het achterstallig onderhoud is nog niet weggewerkt en het opstarten van nieuwe (eenvoudige) projecten zoals het verven van muren duurt onnodig lang.

1.12. Beschrijving van de voornaamste risico's en onzekerheden

Het museum ziet de toekomst met groeiend vertrouwen tegemoet maar houdt wel rekening met onderstaande risico's:

- Geen subsidie toegekend in volgende BIS periode: Het museum heeft geleerd van de voorgaande BIS aanvragen en we zijn ons ervan bewust dat het verkrijgen van de subsidie geen vanzelfsprekendheid is. Mocht de Raad voor Cultuur een negatief advies uitbrengen over de plannen van het museum dan heeft het museum op basis van de reserves max een half jaar om de organisatie te reorganiseren en op zoek te gaan naar andere organisatiemogelijkheden en of subsidies;
- Hoge uitgaven onderhoud: door uitblijven van een gedegen meerjarenonderhoudsplanung van het Rijksvastgoedbedrijf (RVB) loopt het museum risico op hoge onderhoudskosten in de nabije toekomst. Het museum kiest daarom voor het aanleggen van voorzieningen om deze toekomstige kosten te kunnen dragen. De hoogte van de voorziening wordt bepaald aan de hand van de MOIP die het museum door de firma Dijkoraad heeft laten maken;
- Te lage bezoekersaantallen in het museum daardoor korting op BIS subsidie: In het huidige activiteitenplan heeft het museum het zeer ambitieuze aantal van 30.000 bezoekers per jaar opgenomen. Dit aantal is nog nooit behaald in de ruim 150-jarige geschiedenis van het museum en ook in de afgelopen twee jaar is dit niet gelukt. Dit zou kunnen leiden tot een korting op de subsidie voor het museum. Het museum hoopt echter dat het ministerie de inzet van het museum op dit vlak erkent. Naast het ambitieuze bezoekersaantal in het museum richt het museum zich met name op vergroten van het bereik buiten de deur, de eerste resultaten hiervan zijn zeer goed, de aantallen worden gehaald en wij verwachten hier juist verder te kunnen groeien. We hopen en verwachten dat het ministerie dit ziet en besluit de subsidie niet te korten.
- Medewerkers:
 - Personeelskosten hoog ten opzichte van inkomsten: Dit is een punt van voortdurende zorg. Het aantal medewerkers is op dit moment niet te groot, maar de medewerkers zijn wel relatief duur.

- Mochten de inkomsten verder onder druk komen te staan dan moeten we helaas op dit punt bezuinigen. Gezien het hoge ambitieniveau van het museum heeft dit zeker niet de voorkeur.
- Aandacht in museum ligt te veel op tentoonstellingen en het aantal medewerkers is te laag om aandacht goed te spreiden tussen bezoek aan museum en bereik buiten de deur.
 - Op dit moment neemt de directeur een aantal projectleiders taken over waardoor er bv minder aandacht gegeven kan worden aan fondsenwerving, dit is op lange termijn onwenselijk. Het museum zal hiervoor extra aandacht vragen bij de volgende BIS aanvraag.
 - Aantal educatieve groepen neemt af door toegenomen concurrentie: Op dit moment is hier geen sprake van, maar het is zeker mogelijk dat dit gaat spelen gezien de grote concurrentie tussen musea onderling en andere culturele instellingen. Het is op dit moment al zo dat sommige instellingen scholen vrijwel gratis ontvangen en voor vervoer zorgen, voor een klein museum als het onze is dat helaas onmogelijk. Dit is dus absoluut een bron van zorg voor ons. De enige oplossing die wij hier zien, is betere afspraken tussen subsidieverstrekkers. Nu leiden de verschillen tussen bijvoorbeeld het Ministerie en de Gemeente tot oneerlijke concurrentie.
 - Onvoldoende in staat nieuwe verdienmodel te ontwikkelen:
 - Het museum ontwikkelt als onderdeel van het activiteitenplan twee nieuwe producten voor bibliotheken:
 - Educatie: Hierbij biedt het museum samen met het een bibliotheek een educatief programma aan op de school of in de bibliotheek. Dit is nog in de pilotfase dus te vroeg om al conclusies te kunnen verbinden;
 - Tentoonstellingen: in 2018 is de Quentin Blake tentoonstelling verkocht aan een aantal bibliotheken: dit is veelbelovend
 - Educatie buiten de deur: het museum is voornemens om ook educatieve pakketten te verkopen aan scholen in heel Nederland waarbij een medewerker van het museum op de school een les verzorgt. Het eerste project waarin we dit gaan testen start in 2019, daarna weten we meer. Hierbij is het wel belangrijk op te merken dat scholen geen subsidie krijgen voor lessen door musea op de eigen locatie (en wel subsidie krijgen voor museumbezoek), het is daarom nog niet te voorspellen of deze pilot succesvol zal zijn.

Den Haag, .. maart 2019

.....
Mw. S. Bechtholt
Directeur, bestuurder
Huis van het boek | Museum Meermanno

Hoofdstuk 2: Prestatieverantwoording

2.1. Activiteiten & bereik (model III)

Uitgangspunt voor de prestatieverantwoording is het activiteitenplan 2017-2020.

De overeengekomen prestaties kunnen als volgt worden weergegeven:

Activiteiten & bereik		2018		Activiteitenplan 2018		2017	
		Aantal tentoon- stellingen	Aantal bezoek	Aantal tentoon- stellingen	Aantal bezoek	Aantal tentoon- stellingen	Aantal bezoek
1	Tijdelijke tentoonstellingen (totaal 2+3+4+5)	7	39.549		47.000	8	32.270
2	Reguliere bezoeken		33.904		41.300		26.470
3	Bezoeken basis en primair onderwijs (bso/po)		4.081		4.920		4.879
4	Bezoeken voortgezet onderwijs (vo)		1.211		360		532
5	Bezoeken mbo/hoger onderwijs (ho)		353		420		389
	Specificatie bezoeken totaal		39.549		47.000		32.270
6	Gratis bezoeken		15.855		18.950		15.206
7	Betaalde bezoeken		23.694		28.050		17.064
	- waarvan vol betalend		2.713		4.350		7.974
	- waarvan gereduceerd tarief		10.912		12.300		3.576
	- waarvan museumkaart		10.069		11.400		5.514
	Overige bezoeken:						
8	Bezoeken website totaal		105.091				83.155
9	Aantal unieke bezoeken website		80.235				66.181
	Overige activiteiten	Aantal Activiteiten	Aantal deelnemers	Aantal Activiteiten	Aantal deelnemers	Aantal Activiteiten	Aantal deelnemers
10	School gebonden activiteiten:	242	5.645	230	5.700	264	5.800
11	- waarvan primair onderwijs (po)	190	4.081	146	4.920	232	4.879
12	- waarvan voortgezet onderwijs (vo)	31	1.211	42	360	16	532
13	- waarvan mbo/hoger onderwijs (ho)	21	353	42	420	16	389
14	Openbare activiteiten	51	2.015	230	3.750	60	3.477
15	Totaal overige activiteiten (10+14)	293	7.660	460	9.450	324	9.277

Hoofdstuk 3: Jaarrekening 2018

3.1. Inleiding

Deze jaarrekening is de tweede van de cultuurnotaperiode 2017-2020. De rijkssubsidie voor deze periode is toegekend op basis van de meerjarenbegroting, beleidsvoornemens en prestatieafspraken, zoals die in februari 2016 bij het Ministerie van OCW werden ingediend. Met de subsidiebeschikking van OCW (referentie 1056865, d.d. 20-09-2016) is de aanvraag geaccordeerd, met een subsidieverlening culturele basisinfrastructuur € 2.486.336 en Erfgoedwet € 417.279.

Met het subsidiebesluit van OCW (referentie 1412824, d.d. 03-10-2018) is voor de periode 2017-2020 een subsidie verleend van € 4.493.029.

Overzicht instellingssubsidie OCW uw kenmerk 1412824, d.d. 03-10-2018	2017	2018	2019	2020	Totaal
	€	€	€	€	€
Culturele basisinfrastructuur					
Exploitatiebijdrage, structureel	621.584	621.584	621.584	621.584	2.486.336
Wijziging instellingssubsidie nav Kamerbrief	150.000	150.000	150.000	150.000	600.000
Loonbijstelling 2017	12.592	12.592	12.592	12.592	50.368
Prijsbijstelling 2017	2.268	2.268	2.268	2.268	9.072
Loonbijstelling 2018	0	16.723	16.723	16.723	50.169
Prijsbijstelling 2018	0	2.501	2.501	2.501	7.503
subtotaal structurele Culturele basisinfrastructuur	786.444	805.668	805.668	805.668	3.203.448
Erfgoedwet, huisvesting	315.687	321.054	326.409	0	963.150
Prijsbijstelling 2017	5.367	0	0	0	5.367
Prijsbijstelling 2018	0	5.355	0	0	5.355
subtotaal structurele erfgoedwet, huisvesting	321.054	326.409	326.409	0	973.872
Erfgoedwet, collectiebeheer	101.592	103.549	106.080	0	311.221
Loonbijstelling 2017	1.658	0	0	0	1.658
Prijsbijstelling 2017	299	0	0	0	299
Loonbijstelling 2018	0	2.202	0	0	2.202
Prijsbijstelling 2018	0	329	0	0	329
subtotaal structurele erfgoed subsidie	103.549	106.080	106.080	0	315.709
subtotaal structurele erfgoedwet	424.603	432.489	432.489	0	1.289.581
Totale subsidie 2017-2020	1.211.047	1.238.157	1.238.157	805.668	4.493.029

De jaarrekening is opgesteld met inachtneming van de bepalingen zoals vastgelegd in het Handboek Verantwoording Cultuursubsidies Instellingen 2017-2020.

Verwerking/verdeelsleutels:

De toerekening van baten en lasten aan de museale functies heeft plaatsgevonden conform het kostenplaatsenmodel, waarbij voor iedere museale functie een groep kostenplaatsen is vastgesteld.

De huisvestingssubsidie en -lasten worden op basis van vierkante meters toegerekend aan de verschillende functies.

De toerekening van de subsidie culturele basisinfrastructuur heeft plaatsgevonden conform de verhouding resultaat voor bestemmingen van de afdelingen ten opzichte van het totale resultaat voor bestemmingen (beiden exclusief exploitatiesubsidie).

De toerekening van het saldo uit bedrijfsvoering (exploitatieresultaat) van de functie algemeen beheer heeft plaats gevonden conform de verhouding afdelingslasten ten opzichte van totale lasten exclusief algemene beheerslasten.

Sinds 2003 omvat de jaarrekening van Museum Meermanno tevens de balans en winst- en verliesrekening van het Fonds van Westreenen. De cijfers zijn in de samengevoegde balans en winst- en verliesrekening opgenomen.

3.2. Samengevoegde balans (model I)

ACTIVA	31-12-2018	31-12-2017
Vaste activa	€	€
Materiële vaste activa	219.997	280.322
Financiële vaste activa	1.119.825	1.131.731
Totale vaste activa	1.339.822	1.412.053
Vlottende activa		
Vorraden	11.422	11.631
Vorderingen	227.831	222.858
<i>Debiteuren</i>	32.183	153.644
<i>Pensioenpremie/Wga</i>	0	953
<i>Omzetbelasting</i>	29.970	50.105
<i>Overlopende activa</i>	165.678	18.156
Effecten	47.938	50.254
Liquide middelen	784.738	803.795
Totale vlottende activa	1.071.929	1.088.538
TOTALE ACTIVA	2.411.751	2.500.591
PASSIVA		
Eigen vermogen		
Algemene reserve	150.914	147.180
<i>Museum Meermannno</i>	100.901	98.707
<i>Administratie Fonds Museum Meermannno</i>	50.013	48.473
Bestemmingsreserves	1.410.874	1.417.902
Bestemmingsfonds OCW	22.232	19.903
Bestemmingsfonds OCW Collectiebeheer	0	0
Totale eigen vermogen	1.584.020	1.584.985
Langlopende schulden		
Nog te besteden huisvestingssubsidie OCW	196.981	110.398
Nog te betalen bedragen	165.646	197.041
Investeringsubsidies	218.032	260.013
Totale langlopende schulden > 1 jaar	580.659	567.452
Kortlopende schulden		
Crediteuren	32.644	155.004
Loonbelasting	29.235	0
Sociale lasten	426	0
Pensioen/Wga	1.068	1.334
Overlopende passiva	183.699	191.816
Totale kortlopende schulden < 1 jaar	247.072	348.154
Totale passiva	2.411.751	2.500.591

In paragraaf 3.5. volgen de specificaties en de bijbehorende toelichtingen op de diverse balansposten.

3.3. Samengevoegde categoriale exploitatierekening (model IIb)

		Realisatie	Norm Begroting	Realisatie
		2018	2018	2017
Bezoekersaantallen in MM		25.779	30.000	19.029
Bezoekersaantallen buiten MM		13.770	17.000	13.241
Totaal		39.549	47.000	32.270
Inkomsten per bezoeker		€ 6,86	€ 7,19	€ 5,96
Eigen inkomsten		€	€	€
1	Publieksinkomsten binnenland (2+3)	176.775	215.700	113.358
2	Kaartverkoop	21.386	28.000	8.766
3	Overige publieksinkomsten	155.389	187.700	104.592
4	Publieksinkomsten buitenland (bibl/mediatheek)	575	600	515
5	Totaal publieksinkomsten(1+4)	177.350	216.300	113.873
6	Sponsorinkomsten	0	30.000	0
7	Vergoeding coproducent	0	0	0
8	Totaal overige directe inkomsten	4.387	239.000	10.386
9	Totaal overige directe inkomsten (6+7+8)	4.387	269.000	10.386
10	Totaal directe inkomsten (5+9)	181.737	485.300	124.259
11	Indirecte inkomsten	0	0	0
12	Private middelen - particulieren incl. vrienden	92.154	58.200	86.509
13	Private middelen bedrijven	0	0	6.200
14	Private middelen - private fondsen	34.471	100.000	14.601
15	Private middelen - goede doelenloterijen	0	0	0
16	Totaal bijdragen uit private middelen (12+13+14+15)	126.625	158.200	107.310
17	Totaal eigen inkomsten (10+11+16) excl.KB bijdrage	308.362	413.500	231.569
18	Baten in natura	223.280	0	168.355
Subsidies				
19	Totaal structureel OCW (20+21+22+23)	1.151.574	1.188.863	1.100.649
20	OCW: Regeling specifiek cultuurbeleid (publieksactiviteiten)	805.668	771.584	786.444
21	OCW: Erfgoedwet onderdeel huisvesting	239.826	315.687	210.656
22	OCW: Erfgoedwet onderdeel collectie	106.080	101.592	103.549
23	OCW: Kaderregeling exploitatiesubs.onderzoek en wetenschap	0	0	0
24	Totaal structureel provincie	0	0	0
25	Totaal structureel gemeente	0	0	0
26	Totaal structurele publieke subsidie overig	0	0	0
27	Totaal structurele subsidies (19+24+25+26)	1.151.574	1.188.863	1.100.649
28	Totaal (niet-structureel) publieke subsidie overig	267.636	48.000	215.462
29	Totaal subsidies (27+28)	1.419.210	1.236.863	1.316.111
Totale baten (17+18+29)		1.950.852	1.880.363	1.716.035
Percentage eigen inkomsten		26,8%	34,8%	21,0%
Normpercentage OCW		19,5%	19,5%	19,5%

		Realisatie	Norm Begroting	Realisatie
		2018	2018	2017
	LASTEN	€	€	€
1	Personeelslasten	999.160	876.260	929.650
2	Huisvestingslasten	199.777	315.687	167.299
3	Afschrijvingen	79.350	81.000	81.140
4	Aankopen	15.214	18.000	20.744
5	Overige lasten	654.973	591.620	467.995
5a	Overige collectie	90.426	14.000	26.655
5b	Overige publieksactiviteiten	304.866	265.000	187.934
5c	Overige inkopen	46.114	69.120	34.134
5d	Overige algemeen beheer	213.567	243.500	219.272
	Totale lasten (1+2+3+4+5)	1.948.474	1.882.567	1.666.828
6	Saldo uit gewone bedrijfsvoering	2.378	-2.204	49.207
7	Saldo rentebaten/lasten	-997	2.500	-1.664
8	Mutaties aankoopfonds	0	0	0
9	Bijzondere baten en lasten (totaal)	0	0	0
10	EXPLOITATIERESULTAAT (6+7+8+9) voor bestemmingen	1.381	296	47.543

	Verdeling resultaat	Realisatie	Norm Begroting	Realisatie
		2018	2018	2017
		€	€	€
	EXPLOITATIERESULTAAT voor bestemmingen	1.381	296	47.543
	<i>Mutatie algemene reserve</i>			
	<i>vanwege dotatie/vrijvallen eigen vermogen:</i>			
	Bestemmingsreserve MM: Vervanging bedrijfsinstallaties	6.989	0	6.989
	Bestemmingsreserve MM: Boekengeluk	-14.213	0	-18.850
	Bestemmingsreserve MM: Nalatenschap Boekestein	11.906	0	-4.651
	Totale mutaties posten van het eigen vermogen	4.682	0	-16.512
	Resultaat na mutaties eigen vermogen	6.063	296	31.031
	Reserve OCW resultaat 2017-2020	-3.444	0	-19.903
	Exploitatieresultaat NA bestemmingen algemene reserve	2.619	296	11.128

3.4. Waarderingsgrondslagen

Algemene grondslagen voor de cijfers

Conform de statuten, F179/F694/31003693, versie 6 maart 2016, gepasseerd 31 oktober 2016, artikel 1 draagt de Stichting de naam: Stichting tot Beheer van het Museum van het Boek | Museum Meermanno-Westreenianum. De stichting is gevestigd te 's-Gravenhage en is ingeschreven in het register van de Kamer van Koophandel onder nummer 41158851. De stichting heeft ten doel het bevorderen bij een breed publiek van kennis en belangstelling voor de ontwikkelingen op het gebied van de geschiedenis van boek- en drukkunst op alle aspecten behalve tekstueel inhoudelijke (artikel 2.1).

De jaarrekening is opgesteld met inachtneming van de bepalingen zoals vastgelegd in het Handboek Verantwoording Cultuursubsidies Instellingen 2017-2020. Het Ministerie van OCW heeft aansluiting gezocht bij algemeen aanvaarde verslaggevingsgrondslagen zoals vastgelegd in Boek 2, Titel 9 van het Burgerlijk Wetboek (met enkele uitzonderingen) en de RJ 640 van de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving. In het handboek zijn voor de musea specifieke modellen opgenomen voor balans en exploitatierekening.

Algemeen

De waardering van activa en passiva, en de bepaling van het resultaat, vinden plaats op basis van historische kosten, tenzij in de onderstaande toelichting anders is vermeld. Baten en lasten worden toegerekend aan de periode waarop zij betrekking hebben. Winsten worden slechts genomen voor zover zij op balansdatum zijn gerealiseerd. Verliezen die hun oorsprong vinden voor het einde van het verslagjaar, worden in acht genomen, indien zij voor het vaststellen van de jaarrekening bekend zijn geworden.

Grondslagen voor de waardering van activa en passiva

Materiële vaste activa

Materiële vaste activa worden gewaardeerd op historische kostprijs verminderd met cumulatieve afschrijvingen gebaseerd op de verwachte levensduur. Investerings vanaf € 450 worden geactiveerd. De inventaris wordt afgeschreven tot een restwaarde nihil. De afschrijvingstermijnen voor de te onderscheiden activa zijn:

Activa	Jaren
Verbouwing	10
Bedrijfsinstallaties	10-15
Kantoorinventaris	10-20
Kantoormachines en software	5
Winkelrestauratie	10
Presentatiemateriaal	5-20
Beveiliging	10
Technische dienst	5-10
Restauratie- en conserveringsmateriaal	10

Voor de investeringen voor veiligheidszorg, educatiezolder en koelinstallatie zijn investeringssubsidies ontvangen. Deze investeringssubsidies zijn op de balans verantwoord onder de langlopende schulden en is gelijk aan de omvang van de boekwaarde van de activa die hierop betrekking hebben.

Financiële vaste activa

Onder de financiële vaste activa is een vordering uit hoofde van een nalatenschap opgenomen en wordt gewaardeerd tegen de reële waarde. Dit betreft een vordering onder last van levenslang vruchtgebruik van een tweetal vruchtgebruikers. De reële waarde wordt bepaald door de vordering tegen contante waarde te waarderen. In de berekening van de contante waarde is rekening gehouden met de verwachte levensduur van de vruchtgebruikers en een rentevoet van 2%.

Vorraden

De voorraden zijn gewaardeerd tegen inkoopprijs onder aftrek van een eventuele voorziening voor incurantheid.

Vorderingen

De vorderingen worden bij eerste verwerking opgenomen tegen de reële waarde en vervolgens gewaardeerd tegen de geamortiseerde kostprijs. De reële waarde en geamortiseerde kostprijs zijn gelijk aan de nominale waarde. Noodzakelijk geachte voorzieningen voor mogelijke verliezen als gevolg van oninbaarheid worden in mindering gebracht.

Overige activa en passiva

De overige activa en passiva zijn, tenzij anders vermeld, gewaardeerd op nominale waarde.

Effecten

De onder de vlottende activa opgenomen effecten worden gewaardeerd tegen beurswaarde, waarbij het verschil tussen verkrijgingprijs en de beurswaarde wordt opgenomen in een bestemmingsreserve.

Liquide middelen

De liquide middelen worden gewaardeerd tegen nominale waarde.

Bestemmingsfondsen

Een eventuele onderbesteding van de ontvangen subsidies worden in het desbetreffende boekjaar gedoteerd aan het bestemmingsfonds.

Bestemmingsreserves

Een door het bestuur aangebrachte beperking in de reserves wordt aangeduid als bestemmingsreserve.

Bestemmingsreserve effecten

Herwaardering van de effecten als gevolg van een beurswaarde die hoger is dan de historische aanschafprijs, worden rechtstreeks verwerkt in de bestemmingsreserve effecten.

Langlopende schulden

Onder de langlopende schulden zijn ontvangen investeringssubsidies verantwoord die zijn ontvangen voor investeringen in bepaalde activa. Aan de investeringssubsidie wordt jaarlijks een bedrag onttrokken/gedoteerd gelijk aan de mutatie in de activa waarop deze investeringssubsidie betrekking heeft. Tevens zijn onder deze post de overige en overlopende passiva met een langlopend karakter opgenomen.

Kortlopende schulden

De kortlopende schulden worden gewaardeerd op de nominale waarde.

Grondslagen voor de resultaatbepaling

Baten

De baten betreffen directe exploitatieopbrengsten van het museum en de ontvangen subsidies van het Ministerie van OCW en derden. Schenkingen van museale objecten worden na taxatie en ondertekening van notariële koop- en schenkakten in de jaarrekening verantwoord als overige private subsidies. Voor hetzelfde bedrag zijn deze schenkingen verwerkt in de aankoopkosten voor boeken.

Lasten

De kosten worden bepaald op historische basis en toegerekend aan het verslagjaar waarop zij betrekking hebben.

Pensioenen

Het bestuur van bedrijfstakpensioenfonds SFP heeft het pensioenfonds per 31-12-2010 geliquideerd. Per 1 januari 2011 is de stichting, Museum Meermannano, overgegaan naar het pensioenfonds Zorg & Welzijn. De door het fonds verzorgde pensioenregeling is een toegezegde pensioenregeling. De stichting verwerkt de toegezegde

pensioenregeling als een toegezegde bijdrageregeling waardoor de pensioenlasten in de jaarrekening gelijk zijn aan de betaalde premies aan het fonds. Dit betekent tevens dat niet alle mogelijke risico's verbonden aan deze regeling in de balans tot uitdrukking zijn gebracht.

Afschrijvingen

Afschrijvingen worden berekend op basis van de verkrijgingprijs. Afschrijvingen vinden plaats volgens de lineaire methode op basis van de geschatte levensduur.

3.5. Toelichtingen op de balans

3.5.1. Materiële vaste activa

VERLOOPSTAAT	Ver-	Bedrijfs-	Andere	
MATERIELE VASTE ACTIVA	bouwing	installaties	vaste	Totaal
	€	€	Bedrijfs-	€
			middelen	
Aanschafwaarde	327.819	282.847	941.637	1.552.303
Cumulatieve afschrijvingen t/m 2017	-236.495	-161.342	-874.144	-1.271.981
Boekwaarde 1-1-2018	91.324	121.505	67.493	280.322
Investerings	0	0	19.025	19.025
Correctie cumulatieve afschrijvingen t/m 2017	0	0	-463	-463
Aanschafwaarde desinvesteringen	0	0	-70.789	-70.789
Cumulatieve afschrijving desinvesteringen	0	0	70.789	70.789
Afschrijvingen 2018	-29.400	-22.526	-26.961	-78.887
Boekwaarde 31-12-2018	61.924	98.979	59.094	219.997
Aanschafwaarde 31-12-2018	327.819	282.847	889.873	1.500.539
Cumulatieve afschrijvingen	-265.895	-183.868	-830.779	-1.280.542
Boekwaarde 31-12-2018	61.924	98.979	59.094	219.997

SPECIFICATIE VERLOOPSTAAT	Kantoor-	Winkel-	Kantoor	Presen-	Bevei-	Tech-	Restau-	
ANDERE VASTE BEDRIJFSMID.	inventaris	restau-	machines/	tatiemat.	Liging	nische	ratie	Totaal
	€	€	€	€	€	€	€	€
Aanschafwaarde begin 2018	283.631	78.849	168.330	336.463	47.429	2.356	24.579	941.637
Cumulatieve afschrijvingen t/m 2017	-261.562	-66.630	-167.524	-330.185	-26.511	-2.356	-19.376	-874.144
Boekwaarde 1-1-2018	22.069	12.219	806	6.278	20.918	0	5.203	67.493
Investerings 2018	2.330	0	14.335		480	1.880	0	19.025
Correctie investeringen 2017	-8.843	0	8.843	0	0	0	0	0
Correctie cumulatieve afschrijvingen t/m 2017	0	0	-463	0	0	0	0	-463
Aanschafwaarde desinvesteringen	-17.129	0	-51.304	0	0	-2.356	0	-70.789
Cumulatieve afschrijving desinvesteringen	17.129	0	51.304	0	0	2.356	0	70.789
Boekverlies	0	0	0	0	0	0	0	0
Afschrijvingen 2018	-3.368	-7.839	-4.858	-3.852	-4.560	-188	-2.296	-26.961
Boekwaarde 31-12-2018	12.188	4.380	18.663	2.426	16.838	1.692	2.907	59.094
Aanschafwaarde 31-12-2018	259.989	78.849	140.204	336.463	47.909	1.880	24.579	889.873
Cumulatieve afschrijvingen t/m 2018	-247.801	-74.469	-121.541	-334.037	-31.071	-188	-21.672	-830.779
Boekwaarde 31-12-2018	12.188	4.380	18.663	2.426	16.838	1.692	2.907	59.094

- De verzekerde waarde van de bedrijfsinventaris is op 28 februari 2017 vastgesteld op € 1.585.000 (Zie taxatierapport Troostwijk, nr. 00229861001). Het taxatierapport heeft een geldigheidsduur van drie jaar.

3.5.2. Financiële vaste activa

Onder de financiële vaste activa is een vordering inzake een nalatenschap opgenomen. Dit betreft een vordering onder last van levenslang vruchtgebruik van een tweetal vruchtgebruikers. Deze vordering heeft een overwegend langlopend karakter en is gewaardeerd tegen contante waarde, rekening houdend met de verwachte levensduur van de vruchtgebruikers en een rentevoet van 2%. Per 31 december 2018 heeft een herwaardering plaatsgevonden ad € -11.906. De vordering heeft een waarde van € 1.119.825.

3.5.3. Vlottende activa

I. Voorraden

De aanwezige voorraad is geïnventariseerd en betreft boeken, catalogi, vouwbladen, ansichtkaarten en overige winkelvoorraad.

Voorraden	31-12-2018	31-12-2017
	€	€
Voorraden	28.514	33.188
Voorziening incurante voorraden	-17.092	-21.557
Totaal	11.422	11.631

II. Vorderingen

Het openstaande bedrag aan debiteuren betreft budgetbijdragen voor projecten/tentoonstellingen, geleverde scans en foto's vanuit de bibliotheek en mediatheek evenals georganiseerde groepsontvangsten ten behoeve van educatie en evenementen.

Debiteuren	31-12-2018	31-12-2017
	€	€
Educatieve groepen	3.560	4.666
Evenementen	1.107	3.414
Bibliotheek/mediatheek	16	221
Budgetbijdrage aankopen	15.000	0
Budgetbijdragen projecten/tentoonstellingen	12.500	145.343
Totaal	32.183	153.644

Overige activa	31-12-2018	31-12-2017
	€	€
Nog te ontvangen bedragen	160.556	10.596
Vooruitbetaalde bedragen	5.064	5.653
Kruisposten/pin	58	1907
Totaal	165.678	18.156

De post 'nog te ontvangen bedragen' heeft betrekking op coupons € 2.673 een budgetbijdragen ad € 35.988 voor projecten en tentoonstellingen, museumkaartvergoedingen 2018 ad € 14.305 en OCW subsidie ad € 107.590. De post 'vooruitbetaalde bedragen' heeft betrekking op kosten voor 2019.

3.5.4. Effecten

Op de balans is een bedrag van € 47.938 opgenomen voor effecten, die het huidige restant van het vermogen van baron Van Westreenen van Tiellandt vertegenwoordigen.

3.5.5. Liquide middelen

De liquide middelen zijn direct opeisbaar. Onder deze post is opgenomen:

Liquide middelen	31-12-2018	31-12-2017
	€	€
ING, betaalrekening	371.766	392.385
ING, spaarrekening	29.108	29.079
ING, kwartaalrekening	374.834	374.834
ABN-AMRO, bestuurrekening	7.984	6.404
Kasgeld	1.046	1.093
Totaal	784.738	803.795

3.5.6. Eigen Vermogen

Eigen Vermogen	Balans 31-12-2018	Resultaat- Bestemming 2018	Directe vermogens- mutatie 2018	Balans 31-12-2017
	€	€	€	€
Algemene reserve	150.914	2.619	1.115	147.180
Bestemmingsreserves	1.410.874	-4.682	-2.346	1.417.902
Bestemmingsfonds OCW	22.232	3.444	-1.115	19.903
Totaal	1.584.020	1.381	-2.346	1.584.985

De componenten van het Eigen Vermogen worden hieronder afzonderlijk toegelicht.

I. Algemene reserve

Algemene reserve Specificaties	Balans 31-12-2018	Resultaat- Bestemming 2018	Directe vermogens- mutatie 2018	Balans 31-12-2017
	€	€	€	€
Museum Meermanno	100.901	1.079	1.115	98.707
Administratie Fonds Museum Meermanno	50.013	1.540	0	48.473
totaal	150.914	2.619	1.115	147.180

II. Bestemmingsreserves

In het onderstaand schema worden de mutaties in de bestemmingsreserves weergegeven.

Bestemmingsreserves Specificaties	Balans 31-12-2018	Resultaat Bestemming 2018	Directe vermogens- mutatie 2018	Balans 31-12-2017
	€	€	€	€
Vervangingsreserve bedrijfsinstallaties	148.626	-6.989	0	155.615
Boekengeluk	133.874	14.213	-29	119.690
Nalatenschap Boekestein	1.119.825	-11.906	0	1.131.731
Effecten 7,5% Nederland 1993/2023	8.549	0	-2.317	10.866
totaal	1.410.874	-4.682	-2.346	1.417.902

- Met de brief van het Ministerie van OCW, 16 december 2004, met kenmerk DCE/04/56335, is per 1 januari 2005 de overdracht van de bedrijfsinstallaties in economische en juridische eigendom overgedragen aan Museum Meermanno. De 'om niet' verkregen bedrijfsinstallaties zijn gewaardeerd tegen een getaxeerde waarde bij overdracht en opgenomen in de activa. Aan de passiefzijde van de balans is voor dezelfde waarde een bestemmingsreserve gevormd. De waarde bedroeg per 1-1-2006 € 159.975 en een eenmalig startbudget van € 36.200, totaal € 196.175. Boekverliezen hebben plaatsgevonden door vervanging van een telefooncentrale ad € 18.600 in 2008 en van een voorportaal ad € 3.333 in 2009. Op deze reserve worden in mindering gebracht de afschrijvingskosten. Het saldo per 31-12-2018 bedraagt € 148.626.
- Het project Boekengeluk heeft tot doel de zichtbaarheid van het museum en de collectie in stand te houden. Het project Boekengeluk ondersteunt vier pijlers:
 - Collectie: verwerven, ontsluiten;
 - Collectie: restaureren, conserveren;
 - Presentatie: het presenteren van de collectie;
 - Educatie: het presenteren en ontsluiten van de collectie voor de jeugd.

De bestaansrechtacties 'Boek zoekt Vrouw' en overige donaties hebben € 19.053 opgebracht.

De totale uitgaven 2018 bedragen € 4.840. Hieruit volgt een dotatie aan de reserve ad € 14.213.

Onder de overige donaties valt een vijfjaarlijkse schenking (2014-2018), waarvan in 2018 € 10.000 is ontvangen. De vijfjaarlijkse schenking bedraagt in totaal € 50.000. Overeengekomen is dat het bedrag als geormerkt fonds zal worden ondergebracht in het fonds Boekengeluk. Uit dit fonds worden twee projecten bekostigd:

- Vijfentwintig duizend Euro is bestemd voor het verstrekken van een opdracht aan een drietal jonge vormgevers die in de afrondingsfase van hun opleiding zijn of aan het begin van hun carrière staan. Deze krijgen de opdracht een nog nader te bepalen tekst vorm te geven en te produceren. Vervolgens worden deze uitgaven getoond in een presentatie in Museum Meermanno, waarbij aandacht geschonken wordt aan het ontstaansproces van de uitgave en de ontwerpers de ruimte krijgen de keuzes die zij tijdens het proces maakten nader toe te lichten. Na afloop van dit project in 2018, zal dit project financieel worden verantwoord.
- Vijfentwintig duizend Euro is bestemd voor het aankoopbudget, voor de aankoop van het werk van jong talent.

- In 2014 is de nalatenschap van mevrouw G.A. Boekestein aanvaard onder last van vruchtgebruik. De nalatenschap werd vastgelegd in aandelen (twee coin depots) ter waarde van € 1.330.000. De belegging alsmede het rendement komt ten bate van de nog levende vruchtgebruikers. Indien de nalatenschap door overlijden van een van hen of beiden zal vrijkomen voor Museum Meermanno, zal het rendement van deze aandelen jaarlijks ten bate van Museum Meermanno worden aangewend voor de volgende bestemmingen: Collectie uitbreiding en behoud en beheer van de bestaande collectie, het presenteren van de collectie tijdens vaste en tijdelijke presentaties en het aanwenden van de collectie voor educatief gebruik. De waarde van de twee coin depots bedragen samen € 1.280.000 per 31-12-2018. Verwezen wordt naar paragraaf 3.5.2. financiële vaste activa: € 1.119.825 wordt opgenomen als vordering.
- De herwaardering van de effecten van € 8.549 is gebaseerd op het verschil tussen de aankoop van € 39.389 (nominaal € 36.303) en de waarde per 31-12-2018 ad € 47.938. Dit bedrag (het verschil) is rechtsreeks de herwaarderingsreserve.

III. Bestemmingsfonds OCW

Bestemmingsfonds OCW Specificaties	Balans 31-12-2018	Resultaat Bestemming 2018	Directe Vermogens- mutatie 2018	Balans 31-12-2017
	€	€	€	€
OCW 2017-2020 resultaat	22.232	3.444	-1.115	19.903
totaal	22.232	3.444	-1.115	19.903

OCW 2017-2020 resultaat:

In de jaarverslaglegging 2017 heeft een dotatie niet-bestede OCW-gelden plaatsgevonden van € 19.903 aan het bestemmingsfonds OCW:

Structurele OCW subsidie / totale baten is € 1.100.649 / € 1.716.035 is 64,14%.

Resultaat na mutaties eigen vermogen € 31.030 x 64,14% is € 19.903.

Conform de brief OCW, d.d. 27 november 2018 had het gedoteerde bedrag aan het fonds OCW in 2017 € 18.788 moeten zijn. In de berekeningsformule dient bij beide noemers de baten met betrekking tot zowel de Erfgoedwet Huisvesting als de Erfgoedwet Collectie buiten beschouwing gelaten te worden. In 2018 vindt een correctie plaats van € -1.115.

Conform genoemde regelgeving vindt over 2018 een dotatie plaats aan het bestemmingsfonds OCW.

Culturele basisinfrastructuur / totale baten (exclusief huisvesting en collectie) is € 805.668 / 1.418.192 is 56,8%.

Resultaat na mutaties eigen vermogen € 6.063 x 56,8% is € 3.444.

Specificatie resultaatbestemming fonds OCW	2018	2017
Publieksactiviteiten:	€	€
Eigen inkomsten	233.279	142.279
Baten in natura	145.531	140.721
Publieke subsidie	167.300	154.542
Totaal baten publieksactiviteiten	546.110	437.542
Algemeen beheer:		
Eigen inkomsten	15.201	39.413
Baten in natura	17.833	0
Publieke subsidie	33.380	35.488
Totaal baten algemeen beheer	66.414	74.901
Bijdrage culturele basisinfrastructuur	805.668	786.444
Totale baten (excl. huisvesting en collectie)	1.418.192	1.298.887
Percentage BIS t.o.v. totale baten	56,8%	60,5%
Resultaat na mutaties eigen vermogen	6.063	31.031
Percentage BIS t.o.v. totale baten	56,8%	60,5%
Dotatie aan reserve OCW 2017-2020	3.444	18.788
Dotatie opgenomen in jaarverslag 2017	0	19.903
Correctie 2018	0	-1.115

Voor een nadere specificatie van bovenstaande bedragen 2018 wordt verwezen naar paragraaf 3.8. Samengevoegde categoriale en functionele exploitatierekening (model IIc).

3.5.7. Langlopende schulden

I. Nog te besteden huisvestingssubsidie OCW

Nog te besteden huisvestingssubsidie OCW		Balans	Balans
Specificatie		31-12-2018	31-12-2017
		€	€
1	Subsidie OCW huisvesting	326.409	321.054
2	Onttrekking wegens investeringen (investeringsubsidie)		
3	Onttrekking lasten:	197.519	159.121
	- Toeslagen Rijksvastgoedbedrijf: rente, aflossing	77.842	77.845
	- Toeslagen Rijksvastgoedbedrijf: heffingen en opslagen	36.816	36.246
*	- Loonkosten eigen organisatie beheer en onderhoud	29.349	35.732
	- Verzekeringen	3.121	0
	- Afschrijving op investeringen		
	- Kosten dagelijks onderhoud	50.391	9.298
	- Kosten groot onderhoud (vervangingsinvesteringen gebouw/installaties MOIP)		
	- Kosten groot onderhoud (voorziening MOIP)		
4	Overige huisvestingskosten (eigenaarszaken e.d. veiligheidszorg)	42.307	51.535
5	Totaal onttrekkingen (2+3+4)	239.826	210.656
	Toevoegingen baten:		
	- vrijval investeringssubsidie OCW		
	- Overige baten		
6	Totaal toevoegingen	0	0
	Saldo huisvestingssubsidie (1-5+6)	86.583	110.398
	Besteed aan publieksactiviteiten of andere activiteiten	0	0
	Mutatie nog te besteden huisvestingssubsidie 2018-2017	86.583	110.398
	Saldo begin boekjaar	110.398	0
	Nog te besteden huisvestingssubsidie 2018 / 2017	86.583	110.398
	Saldo einde boekjaar	196.981	110.398
	Onderhoud cf MJOP	€	€
	Schilderwerk (binnen/buiten)	15.000	15.000
	Groot onderhoud	36.105	36.105
	Klein onderhoud	46.097	46.097
	Overigen 2017	13.196	13.196
	Overigen 2018	86.583	0
	totaal	196.981	110.398

II. Nog te betalen bedragen

Nog te betalen bedragen Specificaties	Balans 31-12-2018	Resultaat Bestemming 2018	Balans 31-12-2017
	€	€	€
Lening collectie Officina Bodoni	65.646	-31.395	97.041
OCW huisvestingssubsidie (brand) veiligheid	100.000	0	100.000
totaal	165.646	-31.395	197.041

- Lening collectie Officina Bodoni:** De collectie bestaat uit boeken en diverse uitgaven van Hans Mardersteig (1892-1977), drukker en typograaf, alsmede prospecti en publicaties.
Op 9 augustus 2016 is gepasseerd een akte van lening, levering en schenking ter waarde van € 190.000, welke geheel in de kosten is opgenomen. Tot en met 2018 valt een bedrag vrij ad € 124.354, waarvan een bedrag van € 31.395 in 2018. De schenking wordt ter hoogte van eenzelfde bedrag verspreid over zes jaren (2016-2021) in de baten opgenomen.
- (Brand)veiligheid:** Naar aanleiding van de Schipholbrand in 2005 heeft het Rijksvastgoed bedrijf een brandscan uitgevoerd. Om aan brandveiligheidseisen te voldoen, heeft het Ministerie van OCW, brief 15 maart 2016, ref.nr. 892436 een bedrag van € 130.000 ter beschikking gesteld. Voor de wettelijke verplichtingen aangaande brandveiligheid stelt Meermanno een bedrag van € 30.000 als kortlopende schuld. Het restant ad € 100.000 wordt opgenomen onder de langlopende schulden.

III. Investeringsubsidies veiligheidszorg, educatie zolder en klimaatinstallatie

Bij de verzelfstandiging op 1 januari 1995 zijn de materiële vaste activa gewaardeerd op € 147.891. Vanaf 1995 worden ontvangen subsidies en bijdragen voor in de balans geactiveerde projectinvesteringen aan de investeringsubsidies toegevoegd. De jaarlijkse vrijval uit de investeringsubsidies is gelijk aan de afschrijving op de met subsidies en bijdragen gefinancierde activa.

Investeringsubsidies veiligheidszorg	31-12-2018	31-12-2017
	€	€
Saldo begin boekjaar	160.204	83.527
Bij: toevoeging overgeheveld van bestemmingsreserve 2009-2012	0	107.590
Af: afschrijvingen	-28.805	-30.913
Saldo einde boekjaar	131.399	160.204

Investeringsubsidies educatiezolder	31-12-2018	31-12-2017
	€	€
Saldo begin boekjaar	61.815	70416
Bij: toevoeging overgeheveld van de nog te betalen bedragen	0	0
Af: afschrijvingen	-8.602	-8.601
Saldo einde boekjaar	53.213	61.815

Investeringsubsidies koelinstallatie	31-12-2018	31-12-2017
	€	€
Saldo begin boekjaar	37.994	42.569
Bij: toevoeging overgeheveld van de nog te betalen bedragen	0	0
Af: afschrijvingen	-4.575	-4.575
Saldo einde boekjaar	33.419	37.994

Totaal investeringssubsidies	31-12-2018	31-12-2017
	€	€
Saldo begin boekjaar	260.013	196.512
Bij: toevoeging overgeheveld van de nog te betalen bedragen	0	107.590
Af: afschrijvingen veiligheidszorg	-41.981	-44.089
Saldo einde boekjaar	218.032	260.013

In 2015 heeft het Ministerie van OCW, brief 20-4-2015, ref.nr. 739655 een bedrag van € 46.000 ter beschikking gesteld voor het aanpassen van de klimaatinstallatie in het depot. Dit bedrag is in 2015 opgenomen onder de nog te betalen bedragen. In 2016 is voor dit bedrag een activum opgenomen. De bijdrage wordt opgenomen in een investeringssubsidie. Op het moment de afschrijvingskosten vrijvallen, wordt de bate opgenomen onder de publieke baten vrijval investeringssubsidie.

Investeringssubsidie veiligheidszorg:

Bij brief van 7 februari 2018 (ref. DUO/BNB-2018/4219M) is besloten de vierjaarlijkse instellingssubsidie 2013-2016 niet te verlagen. De niet bestede reservering ad € 107.590 dient te worden opgenomen als langlopende investeringssubsidie OCW.

3.5.9. Kortlopende schulden

I. Crediteuren:

Onder crediteuren zijn bedragen opgenomen t.b.v. de nog niet betaalde facturen op 31 december 2018, totaal € 32.644.

II. Overige schulden en overlopende passiva:

Onder deze post is opgenomen:

Overlopende passiva	31-12-2018	31-12-2017
	€	€
Nog te betalen vakantiegeld	26.716	25.333
Reservering vakantiedagen	17.659	11.828
Nog te betalen bedragen	42.885	22.015
Lening en rente collectie Officina Bodoni	31.638	30.801
Vooruit ontvangen Metamorfoze conserveren en digitaliseren	0	15.368
Vooruit ontvangen OCW subsidie (brand) veiligheid	30.000	30.000
Vooruit ontvangen OCW subsidie conservator 2016	7.500	7.500
Vooruit ontvangen bijdrage Stichting Grafivisie	21.630	26.000
Vooruit ontvangen bijdrage KB (depot)	5.671	5671
Vooruit ontvangen bijdrage KB (Kunst van lezen)	0	17300
Totaal	183.699	191.816

- **Lening collectie Officina Bodoni:** De collectie bestaat uit boeken en diverse uitgaven van Hans Mardersteig (1892-1977), drukker en typograaf, alsmede prospecti en publicaties. Op 9 augustus 2016 is gepasseerd een akte van lening, levering en schenking ter waarde van € 190.000, welke geheel in de kosten wordt opgenomen. Hier tegenover wordt een langlopende schuld opgenomen. Hiervan wordt een aflossingsbedrag van € 31.396 en nog te betalen rente ad € 242 opgenomen als kortlopende schuld. De schenking wordt ter hoogte van eenzelfde bedrag verspreid over zes jaren (2016-2021) in de baten opgenomen.

- **(Brand)veiligheid:** Naar aanleiding van de Schipholbrand in 2005 heeft het Rijksvastgoedbedrijf een brandscan uitgevoerd. Om aan brandveiligheidseisen te voldoen heeft het Ministerie van OCW, brief 15 maart 2016, ref.nr. 892436 een bedrag van € 130.000 ter beschikking gesteld. Voor de wettelijke verplichtingen aangaande brandveiligheid stelt Meermannno een bedrag van € 30.000 als kortlopende schuld. Het restant ad € 100.000 wordt opgenomen onder de langlopende schulden.
- **Conservator:** Conform de brief van het Ministerie OCW d.d. 5 december 2014, ref.nr. 689965 is een bedrag toegekend van € 40.000 voor kosten die Meermannno heeft vanwege de intensieve samenwerking met Koninklijke Bibliotheek. In 2014 is hiervan € 20.000 in baten opgenomen. De baten worden genomen in het jaar, waarin de uitgaven worden gerealiseerd. In 2015 is € 10.000 in de baten opgenomen en in 2016 € 2.500. Het restant ad € 7.500 wordt gepresenteerd als kortlopende schuld.
- **Stichting Grafvisie:** Op 7 november 2016 heeft de Stichting Grafvisie een bedrag van € 26.000 toegekend voor een reizend tentoonstellingsproject, waarvan € 4.370 besteed is aan project Helmut Salden. Saldo per 31 december 2018 € 21.630.

3.6. Niet in de balans opgenomen rechten en verplichtingen

Niet in de balans opgenomen rechten

In 2014 ontving Museum twee erfenissen:

- De heer Cox bedacht het Museum Meermannno met een bedrag van € 50.000 dat over een periode van vijf jaar door de zoon en dochter zal worden geschonken. Overeengekomen is dat dit bedrag ten bate van de collectie en de presentatie van jong talent zal worden aangewend. De baten en lasten worden geregistreerd binnen de bestemmingsreserve Boekengeluk.
- De tweede erfenis kwam van mevrouw G.A. Boekestein. Zij stelde Museum Meermannno als hoofderfgenaam aan in haar testament voor een bedrag van € 1.795.000 minus kosten, waarvan een effectenportefeuille van € 1.330.000 onder de bepaling dat er twee vruchtgebruikers levenslang gebruik mogen maken van het rendement. Met toestemming van de Raad van Toezicht heeft de directeur beide erfenissen in dankbaarheid aanvaard.

In december 2018 heeft de Stichting Primrose het Museum Meermannno een bedrag van € 40.000 toegezegd voor het verbeteren van de toegankelijkheid en presentatie van de collectie. Dit bedrag wordt in 2019 ontvangen.

Niet in de balans opgenomen verplichtingen

De huursom van 2018 betreffende de Prinsessegracht 30 en 31, en de Jan Evertstraat 17-17a bedroeg € 77.842, inclusief allonges, exclusief servicekosten.

De huurcontracten van de Prinsessegracht 30 en 31 en Jan Evertstraat 17-17a lopen tot december 2013, indien opzegging voor 31 december 2012 had plaatsgevonden. Het Ministerie van OCW heeft in haar brief van 6 november 2013 de contracten verlengd tot eind 2016. De model huurovereenkomst d.d. 19 augustus 2016 is in 2018 door partijen ondertekend met aangehecht een overzicht van achterstallige onderhoudswerkzaamheden aan de genoemde panden.

3.7. Toelichting op de categoriale exploitatierekening

3.7.1. Directe inkomsten

De opbrengsten zijn in de baten opgenomen en de inkomsten zijn in de overige lasten opgenomen.

Directe inkomsten	Resultaat	Norm	Resultaat
	2018	Begroting	2017
	€	€	€
Publieksinkomsten binnenland	176.775	215.700	113.358
Kaartverkoop	21.386	28.000	8.766
Overige publieksinkomsten:	155.389	187.700	104.592
- Museumkaartvergoeding	52.601	57.000	29.568
- Verkopen winkel	38.694	40.000	17.542
- Webshop opbrengsten	0	10.000	0
- Opbrengst zaalverhuur evenementen	8.689	30.000	8.657
- Opbrengst catering evenementen	21.668		25.987
- Mobiele tentoonstellingen Openbare bibliotheken	0	11.500	0
- Educatieve schoolpakketten	0	15.000	0
- Educatie schoolprogramma's inclusief cultuurmenu	23.407	20.000	20.304
- Educatie overige groepen	7.255		
- Bibliotheek/mediatheek	800	1.100	1.196
- Horeca consumpties	2.275	3.100	1.338
Publieksinkomsten buitenland	575	600	515
Sponsorinkomsten	0	30.000	0
Overige inkomsten	4.387	239.000	10.386
Overige directe opbrengsten tentoonstellingen	333	9.000	5.120
Overige directe opbrengsten algemeen beheer	4.054	0	5.266
Overige directe opbrengsten KB	0	230.000	0
Totaal directe inkomsten	181.737	485.300	124.259

Publieksinkomsten

De opbrengsten van de entreegelden, museumkaarten, winkel en catalogi zijn ontleend aan het kassaregistratiesysteem Questor.

Sponsorinkomsten

Gedurende de jaren 2011 tot en met 2015 mocht het museum rekenen op een jaarlijkse sponsorbijdrage van € 50.000 ten behoeve voor de ontwikkeling en beheer van het Studiecentrum voor Hedendaagse Boekproductie. Ten grondslag hieraan lag een sponsorovereenkomst met het Centraal Boekhuis. In het jaar 2018 is geen andere sponsor gevonden.

Overige inkomsten

De overige directe opbrengsten hebben betrekking op doorberekende kosten, voornamelijk aan de Stichting Vrienden van het Museum van het Boek en rondreizende tentoonstellingen.

De overige directe opbrengsten KB (Koninklijke Bibliotheek) betreffen budgetbijdragen ten behoeve van projecten en tentoonstellingen. Deze opbrengsten zijn opgenomen onder de baten in natura of niet-structurele publieke subsidies.

3.7.2. Bijdragen uit private middelen

Specificatie bijdragen uit private middelen	Realisatie	Norm	Realisatie
	2018	Begroting 2018	2017
	€	€	€
Vijfjaarlijkse periodieke giften in geld boekengeluk	12.930	12.810	12.930
Sponsoractie 'Boek zoekt vrouw' en 'Boekje zoekt jou'	6.123	12.190	8.366
Overige particulieren en vrienden	73.101	33.200	65.213
<i>Particuliere herwaardering nalatenschap Boekestein</i>	-11.906	0	4.651
<i>Particulier legaat</i>	2.000	0	0
<i>Particuliere schenking collectie Officina Bodoni</i>	34.307	0	34.307
<i>Ontsluiten/registreren collectie H. Salden</i>	10.000	0	0
<i>Stichting Vrienden van het Museum Meermanno</i>	38.700	33.200	26.255
totaal particulieren inclusief vrienden	92.154	58.200	86.509
Private middelen bedrijven			
Grafisch Informatie Forum tbv Boekengeluk	0	0	6.200
Totaal private middelen bedrijven	0	0	6.200
Private middelen - private fondsen			
Normbegroting	0	100.000	0
's-Gravenhaagse Boekhandelaren	6.500	0	6.000
Stichting Grafivisie	4.370	0	0
VSB Fonds	15.000		
Vrijval investeringssubsidies Educatie Zolder	8.601	0	8.601
totaal private middelen – private fondsen	34.471	100.000	14.601
Totaal bijdragen uit private middelen	126.625	158.200	107.310

- **Particuliere herwaardering nalatenschap Boekestein:** De waarde van de twee aandelen depots zijn conform opgave van notaris Van Buttingha Wichers per 31-12-2018 gedaald.
- **Particuliere schenking collectie Officina Bodoni:** De collectie bestaat uit boeken en diverse uitgaven van Hans Mardersteig (1892-1977), drukker en typgraaf, alsmede prospecti en publicaties. Op 9 augustus 2016 is gepasseerd een akte van lening, levering en schenking ter waarde van € 190.000, welke geheel in de kosten wordt opgenomen. De schenking wordt ter hoogte van eenzelfde bedrag ad € 34.307 inclusief € 15.842 rente verspreid over zes jaren (2016-2021) in de baten opgenomen.
- **Particuliere periodieke gift:** Eind 2017 is een periodieke gift aanvaard voor het ontsluiten van de collectie Helmut Salden, graficus. In 2018 is daarvan de eerste termijn ontvangen ad € 10.000 en zijn er vooruitlopend uitgaven gedaan voor dit project ad € 21.715. Periodieke gift eindigt per juli 2022.

- **Stichting Vrienden:** De Stichting Vrienden van Museum Meermanno heeft in 2018 bijgedragen aan het magazine Leeslint ad € 9.200, toelage voor verrichten administratieve werkzaamheden € 2.000 en aan het verwerven van museale objecten ad € 15.000. Tevens heeft de Stichting Vrienden van Museum Meermanno een budgetbijdrage toegekend voor de tentoonstelling 'Druk in Den Haag' ad € 12.500.
- **Stichting Grafivisie:** heeft totaal een bedrag toegekend ad € 26.000, waarvan € 4.370 besteed is aan project Helmut Salden.
- **VSB Fonds:** Voor de tentoonstelling over Quentin Blake, illustrator van o.a. De grote vriendelijke reus, Matilda en Sjakie van Roald Dahl draagt het VSB Fonds € 15.000 bij.
- **Vrijval investeringssubsidies Educatie Zolder:** Voor 'Meer en nieuw publiek voor de educatiezolder' zijn bijdragen ontvangen van Stichting 's-Gravenhaags Ondersteuningsfonds voor Boekhandelaren en Uitgevers, Stichting Boschuyzen, VSB Fonds en Fonds 1818, totaal € 79.000. Dit bedrag wordt gepresenteerd als een investeringssubsidie op de balans. De investeringen die hier tegenover staan, zijn opgenomen onder de materiele vaste activa. De vrijval van deze investeringssubsidie vindt tegelijk plaats met de afschrijvingskosten, die wordt gepresenteerd in de overige subsidies/bijdragen. Afschrijvingen en vrijval vinden plaats vanaf 2016.

3.7.3. Baten in natura

Baten in natura	Realisatie	Norm begroting	Realisatie
	2018	2018	2017
	€	€	€
	223.280	0	168.355
Onderzoeksraad voor Veiligheid waardering secretaresse	17.834	0	0
KB waardering conservator	42.225	0	27.634
KB waardering projectmedewerker collectie	17.691	0	0
KB bijdrage personele inzet Huis van het boek	145.530	0	140.721

Waardering secretaresse: Vanuit de Onderzoeksraad voor Veiligheid is een secretaresse ingezet voor ondersteunende werkzaamheden in de Afdeling Bedrijfsvoering en de Afdeling Publiek en Presentatie waaronder het uitwerken van de Algemene Verordening Gegevensbescherming.

Waardering conservator: Museum Meermanno leent een conservator oude collecties in van de Koninklijke Bibliotheek, waarvoor geen vergoeding wordt betaald. Vanwege regelgeving wordt de waarde van het loon opgenomen in de personeelskosten en publieke subsidies.

Waardering projectmedewerker collectie: ten behoeve van het conserverings- en digitaliseringsprojecten heeft de Koninklijke bibliotheek een projectmedewerker uitgeleend. Hiervoor wordt geen vergoeding betaald.

Koninklijke Bibliotheek: draagt bij aan personele inzet bij projecten en tijdelijke presentaties die gezamenlijk onder de noemer Huis van het boek worden georganiseerd.

Google AdWords: Om meer bezoekers naar de vernieuwde site te trekken wordt continue gewerkt aan de verbetering van de online vindbaarheid door middel van SEO (zoekmachine- optimalisatie) en SEA (Google Adwords).

We zijn er dan ook ontzettend trots op dat we in 2018 wederom in aanmerking kwamen voor een Google Grant¹ ter waarde van \$ 250.000. Hierdoor konden we gedurende het hele jaar AdWords campagnes inzetten. De daadwerkelijke baten in natura zijn echter in omvang niet te bepalen.

3.7.4. Subsidie OCW

De normbegroting 2018 is ontleend aan de meerjarenbegroting 2017-2020, die op 1 februari 2016 bij het Ministerie van OCW werd ingediend. Met het subsidiebesluit van OCW (referentie 1412824, d.d. 03-10-2018) is voor het jaar 2018 een subsidie verleend van € 1.238.157.

Overzicht instellingssubsidie OCW uw kenmerk 1412824, d.d. 03-10-2018	2018
	€
Culturele basisinfrastructuur	
Exploitatiebijdrage, structureel	621.584
Wijziging instellingssubsidie nav Kamerbrief	150.000
Loonbijstelling 2017	12.592
Prijsbijstelling 2017	2.268
Loonbijstelling 2018	16.723
Prijsbijstelling 2018	2.501
subtotaal structurele Culturele basisinfrastructuur	805.668
Erfgoedwet, huisvesting	321.054
Prijsbijstelling 2017	0
Prijsbijstelling 2018	5.355
subtotaal structurele erfgoedwet, huisvesting	326.409
Erfgoedwet, collectiebeheer	103.549
Loonbijstelling 2017	0
Prijsbijstelling 2017	0
Loonbijstelling 2018	2.202
Prijsbijstelling 2018	329
subtotaal structurele erfgoed subsidie	106.080
subtotaal structurele erfgoedwet	432.489
Totale subsidie 2018	1.238.157

Totale subsidie 2018	1.238.157
Af: Nog te besteden onderhoud gebouwen en installaties (huisvesting)	86.583
Opgenomen structurele OCW subsidie 2018	1.151.574

Verwezen wordt naar paragraaf 3.5.7.

¹ Museum Meermanno ontvangt een Google Ad Grant. Het Google Ad Grants-programma ondersteunt geregistreerde non-profitorganisaties. Google Ad Grants is een advertentieprogramma waarmee non-profitorganisaties gratis kunnen adverteren op pagina's met zoekresultaten van Google.

3.7.5. Niet-structurele publieke subsidies

De overige subsidies en bijdragen kunnen als volgt worden gespecificeerd:

Niet structurele publieke subsidies	Realisatie	Norm	Realisatie
	2018	Begroting 2018	2017
	€	€	€
OCW vrijval investeringssubsidie veiligheidszorg	28.805	28.000	30.913
OCW vrijval investeringssubsidie koelinstallatie	4.575	0	4.757
OCW TT project 'Kunst van lezen'	0	0	11.667
Provinciehuis Zuid Holland	0	0	-5.000
Bureau Metamorfoze/KB	66.956	0	25.432
KB bijdrage merktraject Huis van het boek	0	0	22.467
KB bijdrage 'Porno op papier'	92.998	0	0
KB bijdrage 'Quentin Blake'	57.002	0	0
KB bijdrage 'Sport'	0	0	12.350
KB bijdrage 'Declaring reason'	0	0	6.758
KB bijdrage 'Conn3ct'	0	0	9.300
KB bijdrage 'Kunst van lezen'	17.300	0	97.000
Normbegroting (overige publieke subsidies)	0	20.000	0
Totaal niet-structurele subsidies	267.636	48.000	215.644

OCW vrijvallen: betreffen investeringen die uit OCW middelen zijn gerealiseerd. De bijdragen worden opgenomen in een investeringssubsidie. Verwezen wordt naar paragraaf 3.5.8. Tegelijk lopend met de afschrijvingskosten, vallen de baten vrij en worden opgenomen onder de niet-structurele publieke subsidies.

Bureau Metamorfoze: Voor de conservering en digitalisering van het familiearchief Van Westreenen-Meerman-Van Damme (1567-1848) is toegekend een bedrag van € 94.798, die van start gaat in 2017. Tot en met 2018 is een bedrag van € 71.400 vooruit ontvangen en is er € 92.388 uitgegeven.

Koninklijke Bibliotheek: heeft in 2018 bijgedragen aan de tentoonstellingsprojecten 'Porno op papier', 'Quentin Blake' en 'Kunst van lezen'.

3.7.6. Personeelslasten

De personeelslasten hebben betrekking op het volledige personeelsbestand van Museum Meermanno, dat op 31/12/18 bestond uit een formatie van 26 personen (12,49 fte); de formatie op 31/12/2017 bestond uit 24 personen (10,94 fte); exclusief inhuur externe krachten.

I. Specificatie salarissen

Salarissen	Realisatie	Norm	Realisatie
	2018	Begroting 2018	2017
	€	€	€
Brutolonen	573.672	633.462	558.732
Sociale lasten	90.981	90.000	90.519
Pensioenen	49.830	65.000	63.899
Inhuur externe krachten	284.677	87.798	216.500
Totaal	999.160	876.260	929.650

Specificatie brutolonen 2018 t.o.v. 2017	Realisatie 2018
	€
Brutolonen lopend jaar	573.672
Brutolonen vorig jaar	558.732
Verhoging brutolonen	14.940
Brutolonen/vakantietoelage/eindejaarsuitkering	29.068
Zwangerschap- en ouderschapsverlof	-2.062
Reiskostenvergoeding	1.884
Variabele toeslagen	3.305
Uitbetaalde transitievergoeding	-17.255
Verhoging brutolonen	14.940

Inhuur externe krachten	Realisatie	Norm	Realisatie
	2018	Begroting 2018	2017
	€	€	€
Beveiliging en bewakingspersoneel	43.439	25.000	29.321
Secretaresse	17.834	0	0
Administrateur/financieel medewerker	16.563	19.000	16.946
Conservator oude collecties	42.225	30.450	27.634
Projectmedewerker collecties	17.691	0	0
Medewerker tentoonstellingen/museumnacht	1.395	0	1.878
Personele inzet KB / HvB	145.530	130.000	140.721
Totaal	284.677	204.450	216.500

- **Beveiliging en bewakingspersoneel:** Vanwege het opvangen van 1 fte gedurende een half jaar alsmede extra werkzaamheden aangaande op- en afbouw van tijdelijke presentaties werden in 2018 meer inhuurkrachten ingezet.

- **Secretaresse:** Vanuit de Onderzoeksraad voor Veiligheid is een secretaresse ingezet o.a. voor ondersteunende werkzaamheden in de Afdeling Bedrijfsvoering waaronder het uitwerken van de Algemene verordening gegevensbescherming.
- **Conservator oude collecties:** In 2015 is een detacheringsovereenkomst ondertekend tussen Museum Meermannno, de Koninklijke Bibliotheek en de gedetacheerde dhr. E. Geleijns, conservator oude collecties, waarbij detacheringkosten in rekening gebracht worden tot en met januari 2016 ad € 2.501. Deze kosten komen ten laste van de incidentele projectsubsidie 'Onderzoek samenwerking KB' toegekend door het Ministerie van OCW, ref.nr. 689965. De detachering van dhr. Geleijns is stilzwijgend 'om niet' verlengd. Conform de richtlijnen beschreven in het 'Handboek Verantwoording Cultuursubsidies Instellingen 2017-2020' dienen baten en kosten in de vorm van goederen of diensten gewaardeerd te worden tegen de reële waarde en opgenomen te worden in de staat van baten en lasten. De waarde van de inhuur wordt conform opgave Koninklijke Bibliotheek opgenomen.
- **Projectmedewerker collectie:** ten behoeve van het conserverings- en digitaliseringsprojecten heeft de Koninklijke bibliotheek een projectmedewerker uitgeleend. Hiervoor wordt geen vergoeding betaald.
- **Personele inzet KB / HvB:** In het kader van de samenwerking tussen Museum Meermannno en de Koninklijke Bibliotheek in het 'Huis van het boek' wordt de waarde van de personele inzet conform opgave Koninklijke Bibliotheek opgenomen.

II. Personeel en vrijwilligers

Personeel en vrijwilligers	Realisatie 2018		Norm Begroting		Realisatie 2017	
	€	fte	€	fte	€	fte
Specificatie personeelslasten:						
Waarvan vast contract	654.254	10,38	727.000	11,38	617.501	10,28
Waarvan tijdelijk contract	60.229	2,11	37.000	0,44	95.649	1,66
Waarvan inhuur betaald	61.398	1,38	44.000	0,96	48.145	0,68
Waarvan inhuur onbetaald	223.279	4,85	160.450	2,19	168.355	2,33
Personeelslasten totaal	999.160	18,72	968.450	14,97	929.650	14,95
<i>Vrijwilligers:</i>		Aantal		Aantal		Aantal
Vrijwilligers: fte		3,54		4		2,44
Vrijwilligers : personen		21		24		17
<i>Stagiaires:</i>		Aantal		Aantal		Aantal
Stagiaires: fte		0,27		0		0,10
Stagiaires : personen		4		0		1
Totaal werkzame personen en fte		22,53		18,97		17,49

III. WNT-verantwoording 2018

Per 1 januari 2013 is de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) ingegaan. Deze verantwoording is opgesteld op basis van de volgende op Stichting tot Beheer van het Museum van het Boek / Museum Meermannno-Westreenianum van toepassing zijnde regelgeving: het algemeen WNT-maximum.

Het toepasselijke bezoldigingsmaximum in 2018 voor Museum Meermannno is € 189.000. Het weergegeven toepasselijke WNT-maximum per persoon of functie is berekend naar rato van de omvang (en voor topfunctionarissen tevens de duur) van het dienstverband, waarbij voor de berekening de omvang van het dienstverband nooit groter kan zijn dan 1,0 fte. Uitzondering hierop is het WNT-maximum voor de leden van Raad van Toezicht; dit bedraagt voor de voorzitter 15% en voor de overige leden 10% van het bezoldigingsmaximum.

Bezoldiging topfunctionarissen

Leidinggevende topfunctionarissen

<i>bedragen x € 1</i>	Mevr. S. Bechtholt	Mevr. S. Bechtholt	Dhr. R. Tax	Mevr. M.K. de Haan
Functiegegevens	Directeur	Directeur	Waarnemend directeur	Directeur
Gegevens	2018	2017	2017	2017
Aanvang en einde functievervulling	01-01-2018 / 31-12-2018	06-06-2017 / 31-12-2017	01-06-2017 / 30-06-2017	01-01-2017 / 17-11-2017
Omvang dienstverband	1	1	0,8889	0,9444
Dienstbetrekking	ja	ja	ja	ja
Bezoldiging	€	€	€	€
Beloningen plus belastbare onkostenvergoedingen	85.061	41.877	27.264	18.780
Beloningen betaalbaar op termijn	10.454	5.815	2.900	0
subtotaal	95.515	47.692	30.164	18.780
<i>Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum</i>	189.000	103.145	80.445	148.925
-/- onverschuldigd betaald en nog niet terugontvangen bedrag	0	0	0	0
Totale bezoldiging 2018 / 2017	95.515	47.692	30.164	18.780

Toeziethoudende topfunctionarissen

De leden van de Raad van Toezicht hebben over 2018 geen bezoldiging ontvangen. De Raad van Toezicht bestond in 2018 uit de volgende functionarissen:

Naam toezichthoudende topfunctionaris	Functie
Mw. dr. E.J.B. Knibbeler, algemeen directeur Koninklijke Bibliotheek (qq, permanent lid)	Commissaris
Mr. T.H.J. Joustra, voorzitter van de Onderzoeksraad voor Veiligheid	Commissaris
Mr. dr. L. Jongasma, voormalig voorzitter Raad van Bestuur Sdu (in 2018 afgetreden/einde termijn)	Commissaris
Mw. prof. dr. F.M.G. de Jong, hoogleraar e-Research voor de geesteswetenschappen, Universiteit Utrecht	Commissaris
Dhr. W. van der Stelt, VP publishing strategy and business development, Springer Science and Business	Commissaris
Mw. F. Leeflang, voorzitter Audit Advisory Committee Algemene Rekenkamer Dhr. W. van der Stelt, VP publishing strategy and business development, Springer Science and Business	Commissaris
Dr. K. Veling, voormalig directeur van ProDemos, politicus en voorzitter VOB	Commissaris

Uitkeringen wegens beëindiging dienstverband aan topfunctionarissen met of zonder dienstbetrekking

Er zijn in 2018 geen uitkeringen gerealiseerd ten behoeve van beëindiging dienstverband aan topfunctionarissen met of zonder dienstbetrekking.

Overige rapportageverplichtingen op grond van de WNT

Er zijn geen overige functionarissen die in 2018 een bezoldiging boven het toepasselijke WNT-maximum hebben ontvangen, of waarvoor in eerdere jaren een vermelding op grond van de WOPT of de WNT heeft plaatsgevonden of had moeten plaatsvinden.

3.7.7. Huisvestingslasten

De huursom heeft betrekking op de panden aan de Prinsessegracht en de Jan Evertstraat te Den Haag. De normbegroting 2018 is conform de subsidieaanvraag 2017-2020, d.d. februari 2016.

Per 1 januari 2013 is het nieuwe rijkshuisvestingsstelsel in werking getreden. De financiële verantwoordelijkheid voor het eigenaarsdeel van de instandhouding van kantoren is bij het Rijksvastgoedbedrijf gelegd. Als gevolg hiervan kon de gebruiksvergoeding drastisch worden verlaagd.

Huisvestingslasten	Realisatie	Norm	Realisatie
	2018	Begroting 2018	2017
	€	€	€
Toeslagen Rijksvastgoedbedrijf: rente, aflossing: 2.589 m2 (huur)	77.842	77.981	77.845
Toeslagen Rijksvastgoedbedrijf: heffingen en opslagen: 2.589 m2	36.816	36.246	36.246
Dagelijks onderhoud RVB:	50.391	45.000	9.298
- wettelijke verplichtingen	7.523	0	0
- preventief onderhoud	30.813	0	3.144
- storingen	12.055	0	4.854
- vervangingen	0	0	1.300
Groot onderhoud gebouwen en installaties	0	44.266	0
Nog te besteden huisvestingssubsidie (naar balans 2018)	0	77.194	0
	165.049	280.687	123.389
Onderhoud en reparaties	4.194	6.170	13.447
Advies en begeleidingskosten extern	0	6.700	6.700
Tuinonderhoud	3.843	1.860	2.891
Onderhoud Thorguard beveiligingssysteem Erfgoedwet HV	14.805	12.800	13.329
lidmaatschappen	65	200	215
Brandweer/Alarmopvolging/Politie	3.576	3.490	3.475
Calamiteitenplan (plattegronden, oefeningen) / container	3.102	0	2.572
Ongediertebestrijding HV (extra schoonmaakkosten)	2.002	1.280	1.281
Kosten opleidingen facilitaire dienst	0	2.500	0
Overige personeelslasten	20	0	0
AON opstalverzekering	3.121	0	0
	34.728	35.000	43.910
Totaal huisvestingslasten	199.777	315.687	167.299

3.7.8. Afschrijvingen

De afschrijvingen 2018 hebben betrekking op de investeringen.

3.7.9. Overige lasten

De overige lasten bestaan uit de afdelingskosten collectie, presentatie, educatie, en de algemene beheerslasten. De algemene beheerslasten hebben betrekking op kosten voor ICT-beheer, nutsvoorzieningen, kosten voor schoonmaak, reparatie en onderhoud van gebouw en tuin.

Overige lasten	Realisatie	Norm	Realisatie
	2018	Begroting 2018	2017
	€	€	€
Collectie	90.426	14.000	26.655
Presentatie vast	10.013	9.900	2.659
Presentatie tijdelijk	235.189	200.000	172.993
PR/Marketing	41.997	15.000	7.593
Educatie	17.667	5.100	4.689
Kosten mobiele tentoonstellingen openbare bibliotheken	0	20.000	0
Kosten educatieve schoolpakketten	0	12.000	0
Kosten webshop	0	3.000	0
Inkopen winkel, evenementen, horeca	46.114	69.120	34.134
Overige algemeen beheer:			
Algemene beheerslasten	169.987	225.900	181.948
Merktraject Huis van het boek	30.740	0	20.037
Stichting vrienden	8.924	13.200	9.832
Vrijwilligers	2.032	2.400	2.041
Boekengeluk	700	2.000	4.207
Administratie Fonds Meermannno	1.184	0	1.207
Totaal overige lasten	654.973	591.620	467.995

Collectie:

- Begin 2017 is een project voor de conservering en digitalisering van het familiearchief Van Westreenen-Meerman-Van Damme (1567-1848) opgestart. Aan dit project draagt het Bureau Metamorfoze bij met een bedrag van € 94.798. Tot en met 2018 is € 92.388 gerealiseerd, waarvan in 2018 € 26.422 is opgenomen onder de personele lasten en € 40.534 onder de overige collectielasten.
- In 2018 is vanwege een vijfjaarlijkse gift van € 10.000 per jaar een project gestart inhoudende het conserveren en ontsluiten van het persoonlijke archief van Helmut Salden, graficus (1910 – 1996) en een tentoonstelling over de letterontwerpen en boekomslagen van Helmut Salden (20 december 2018 t/m 24 maart 2019).

Presentatie tijdelijk:

Onder de noemer 'Huis van het boek' zijn een aantal tentoonstellingen tot stand gekomen waaronder 'Porno op papier' (2017 en 2018) en 'Quentin Blake' waarbij de uitgaven hoger uitvielen dan de normbegroting. Hier tegenover staan budgetbijdragen van de Koninklijke bibliotheek.

Merktraject Huis van het Boek:

In 2017 en 2018 is het museum het merk Huis van het Boek aan het uitwerken. Hiervoor zijn kosten gemaakt door Matters Most - een branding bureau - dat bouwt aan betekenisvolle merken. Dit traject loopt door tot en met 2018. De Koninklijke bibliotheek draagt voor de helft bij aan dit traject.

Algemene beheerslasten:

Onder de algemene beheerslasten is de honoraria van de accountant opgenomen. Ongeacht of de werkzaamheden door de externe accountant en de accountantsorganisatie reeds gedurende dat boekjaar zijn verricht, een en ander zoals bedoeld in artikel 2:382aBW.

Accountantshonoraria	Realisatie 2018	Norm Begroting 2018	Realisatie 2017
	€	€	€
Onderzoek van de jaarrekening	32.044	27.000	32.523
Overige controle opdrachten	2.000	0	483
Adviesdiensten op fiscaal terrein	0	0	510
Andere niet controlediensten	0	0	0
Totaal accountantshonoraria	34.044	27.000	33.516

3.8. Samengevoegde categoriale en functionele exploitatierekening (model IIc)

	→ Functioneel	Totaal	Publieks- en overige activiteiten	Collectie beheer	Algemeen Beheer
	↓ Categorieel	€	€	€	€
	Eigen inkomsten				
1	Publieksinkomsten binnenland (2+3)	176.775	176.776	0	0
2	Kaartverkoop	21.386	21.386	0	0
3	Overige publieksinkomsten	155.389	155.389	0	0
4	Publieksinkomsten buitenland (bibliotheek/mediatheek)	575	0	575	0
5	Totaal publieksinkomsten(1+4)	177.350	176.776	575	0
6	Sponsorinkomsten	0	0	0	0
7	Vergoeding coproductent	0	0	0	0
8	Totaal overige directe inkomsten	4.387	333	0	4.054
9	Totaal overige directe inkomsten (6+7+8)	4.387	333	0	4.054
10	Totaal directe inkomsten (5+9)	181.737	177.108	575	4.054
11	Indirecte inkomsten	0	0	0	0
12	Private middelen - particulieren incl. vrienden	92.154	21.700	59.307	11.147
13	Private middelen bedrijven	0	0	0	0
14	Private middelen - private fondsen	34.471	34.471	0	0
15	Private middelen - goede doelenloterijen	0	0	0	0
16	Totaal bijdragen uit private middelen (12+13+14+15)	126.625	56.171	59.307	11.147
17	Totaal eigen inkomsten (10+11+16)	308.362	233.279	59.882	15.201
18	Baten in natura	223.280	145.531	59.916	17.833
	Subsidies				
19	Totaal structureel OCW (20+21+22+23)	1.151.574	439.079	314.809	397.686
20	OCW: Regeling specifiek cultuurbeleid (publieksactiviteiten)	805.668	323.260	130.738	351.670
21	OCW: Erfgoedwet onderdeel huisvesting	239.826	115.819	77.991	46.016
22	OCW: Erfgoedwet onderdeel collectie	106.080	0	106.080	0
23	OCW: Kaderregeling exploitatiesubsidies onderzoek en wetenschap	0	0	0	0
24	Totaal structureel provincie	0	0	0	0
25	Totaal structureel gemeente	0	0	0	0
26	Totaal structurele publieke subsidie overig	0	0	0	0
27	Totaal structurele subsidies (19+24+25+26)	1.151.574	439.079	314.809	397.686
28	Totaal (niet-structureel) publieke subsidie overig	267.636	167.300	66.956	33.380
29	Totaal subsidies (27+28)	1.419.210	606.379	381.765	431.066
	Totale baten (17+18+29)	1.950.852	985.189	501.563	464.100

	→ Functioneel	Totaal	Publieks- en overige activiteiten	Collectie- beheer	Algemeen Beheer
	↓ Categorieaal	€	€	€	€
	LASTEN				
1	Personeelslasten	999.160	497.498	307.180	194.482
2	Huisvestingslasten	199.777	96.478	64.967	38.332
3	Afschrijvingen	79.350	10.275	0	69.075
4	Aankopen	15.214	0	15.214	0
5	Overige lasten	654.953	380.385	110.227	164.361
5a	Overige collectie	90.426	0	90.426	0
5b	Overige publieksactiviteiten	304.866	304.866	0	0
5c	Overige inkopen	46.114	46.114	0	0
5d	Overige algemeen beheer	213.567	29.405	19.801	164.361
	Totale lasten (1+2+3+4+5)	1.948.474	984.636	497.588	466.250
6	Saldo uit gewone bedrijfsvoering	2.378	553	3.975	-2.150
7	Saldo rentebaten/lasten	-997	0	-3.750	2.753
8	Mutaties aankoopfonds				
9	EXPLOITATIERESULTAAT voor bestemmingen	1.381	553	225	603
	Toerekening algemeen beheer		400	203	-603
	Exploitatieresultaat	1.381	953	428	

3.9. Verwerkingsmethodes/verdeelsleutels

	Verwerkingsmethodes/verdeelsleutels	Totaal	Publieks- en overige activiteiten	Collectie- beheer	Algemeen Beheer
1	Toerekening baten en lasten volgens kostenplaatsmethode. - de personele lasten facilitaire dienst worden voor 50% toegerekend aan de publieksfunctie en voor 50% aan de collectiefunctie. - de energie- en schoonmaakkosten worden op basis van vierkante meters toegerekend.				
2	Toerekening van huisvestingssubsidie en huisvestingslasten volgens vierkante meters: totaal 2.589,2 m ² .	€ 239.826 € 199.777 2589,2 m ²	€ 115.819 € 96.478 1250,4 m ²	€ 77.991 € 64.967 842,0 m ²	€ 46.017 € 38.332 496,8 m ²
3	Toerekening exploitatiesubsidie culturele basisinfrastructuur (20): Aandeel resultaat voor bestemmingen afdelingen ten opzichte van totale resultaat voor bestemmingen (exclusief exploitatiesubsidie bis)	€ 805.668 -€ 804.287	€ 323.260 -€ 322.706	€ 130.738 -€ 130.514	€ 351.670 -€ 351.067
	<i>verhouding</i>	100,0%	40,1%	16,2%	43,6%
	<i>verdeling</i>	€ 1.381	€ 553	€ 225	€ 603
4	Toerekening resultaat voor bestemmingen afdeling algemeen beheer (inclusief exploitatiesubsidie culturele basisinfrastructuur): Aandeel lasten afdelingen t.o.v. totale lasten excl. Algemeen Beheer	€ 1.948.474 € 466.250 € 1.482.224	€ 984.636	€ 497.588	€ 466.250
	<i>verhouding</i>	100,0%	66,4%	33,6%	
	<i>verdeling</i>	€ 603	€ 400	€ 203	

3.10. Berekening percentage eigen inkomsten

De eigen inkomsten kunnen als volgt worden gespecificeerd:

Eigen inkomsten	Realisatie 2018	Realisatie 2017
	€	€
Eigen inkomsten:		
Publieksinkomsten	177.350	113.873
Sponsorinkomsten	0	0
Overige inkomsten	4.387	10.386
Totale directe inkomsten	181.737	124.259
Donaties acties	19.053	21.296
Vriendenstichting	38.700	26.255
Nalatenschap Boekestein	-11.906	4.651
Particulier legaat	2.000	0
Schenking Officina Bodoni	34.307	34.307
Schenking particulieren	10.000	0
Private fondsen	34.471	20.801
Totale bijdragen uit private middelen	126.625	107.310
Totaal eigen inkomsten	308.362	231.569
Subsidiebedrag OCW	1.151.574	1.100.649
Correctie: Bijzondere baten conform brief OCW (ref. 1175325)	0	0
Subsidie provincie/gemeente/andere bestuursorganen	0	0
Totaal structurele subsidies	1.151.574	1.100.649
Percentage eigen inkomsten	26,8%	21,0%

Het percentage eigen inkomsten bedraagt 26,8% (2017: 21,0%). De norm is 19,5%.

Het subsidiebedrag OCW 2017 is vanwege een dotatie aan de langlopende schuld Nog te besteden huisvestingssubsidie OCW verminderd.

Totale subsidie 2018 / 2017	1.238.157	1.211.047
Af: nog te besteden huisvestingssubsidie	86.583	110.398
Opgenomen structurele OCW subsidie 2018 / 2017	1.151.574	1.100.649

Verwezen wordt naar paragraaf 3.5.7.

3.11. Activiteiten & bereik (model III)

Uitgangspunt voor de prestatieverantwoording is het activiteitenplan 2017-2020.

De overeengekomen prestaties kunnen als volgt worden weergegeven:

Activiteiten & bereik		2018		Activiteitenplan 2018		2017	
		Aantal tentoon- stellingen	Aantal bezoek	Aantal tentoon- stellingen	Aantal bezoek	Aantal tentoon- stellingen	Aantal bezoek
1	Tijdelijke tentoonstellingen (totaal 2+3+4+5)	7	39.549		47.000	8	32.270
2	Reguliere bezoeken		33.904		41.300		26.470
3	Bezoeken basis en primair onderwijs (bso/po)		4.081		4.920		4.879
4	Bezoeken voortgezet onderwijs (vo)		1.211		360		532
5	Bezoeken mbo/hoger onderwijs (ho)		353		420		389
	Specificatie bezoeken totaal		39.549		47.000		32.270
6	Gratis bezoeken		15.855		18.950		15.206
7	Betaalde bezoeken		23.694		28.050		17.064
	- waarvan vol betalend		2.713		4.350		7.974
	- waarvan gereduceerd tarief		10.912		12.300		3.576
	- waarvan museumkaart		10.069		11.400		5.514
	Overige bezoeken:						
8	Bezoeken website totaal		105.091				83.155
9	Aantal unieke bezoeken website		80.235				66.181
	Overige activiteiten	Aantal Activiteiten	Aantal deelnemers	Aantal Activiteiten	Aantal deelnemers	Aantal Activiteiten	Aantal deelnemers
10	School gebonden activiteiten:	242	5.645	230	5.700	264	5.800
11	- waarvan primair onderwijs (po)	190	4.081	146	4.920	232	4.879
12	- waarvan voortgezet onderwijs (vo)	31	1.211	42	360	16	532
13	- waarvan mbo/hoger onderwijs (ho)	21	353	42	420	16	389
14	Openbare activiteiten	51	2.015	230	3.750	60	3.477
15	Totaal overige activiteiten (10+14)	293	7.660	460	9.450	324	9.277

3.12. Ondertekening van de jaarverslag/jaarrekening

Hierbij verklaren wij dat het jaarverslag en haar jaarrekening 2018 is goedgekeurd.

Den Haag, .. maart 2019

.....
Mw. S. Bechtholt
Directeur, bestuurder
Huis van het boek | Museum Meermannno

.....
Dhr. Mr. T.H.J. Joustra,
i.o. van alle leden van Raad van Toezicht
Museum Meermannno | Huis van het boek:

Mw. Prof. Dr. F.M.G. de Jong
Dhr. W. van der Stelt
Dhr. Dr. K. Veling
Mw. F. Leeftang
Mw. Dr. E.J.B. Knibbeler

3.13. Overige gegevens: Controleverklaring van de accountant

Vanaf de volgende pagina is bijgesloten controleverklaring van de accountant.